

Regeringens skrivelse

1998/99:40

Lägesrapport om IT-omställningen i samhället inför
år 2000

Skr.
1998/99:40

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 26 november 1998

Göran Persson

Björn Rosengren
(Kommunikationsdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redovisas av regeringen vidtagna och planerade åtgärder beträffande IT-omställningen inför år 2000. En första samlad rapport av läget inom väsentliga samhällsfunktioner lämnas. Därutöver redogörs för hur arbetet med datoromställningar i övriga samhällssektorer fortskrider.

Inledning	3
1 Regeringens slutsatser och bedömning av aktuellt läge.....	3
1.1 Fortsatt arbete.....	6
2 Problembeskrivning	7
3 Regeringens ansvar samt organisation av arbetet	9
4 Regeringens åtgärder	11
4.1 IT-kommissionens arbete med 2000-frågan.....	11
4.2 Delegation för IT-omställningen inför år 2000	11
4.3 Regeringens åtgärder på det statliga området.....	12
5 Läget inom viktiga samhällsfunktioner.....	13
5.1 Omställningsarbetet i de statliga myndigheterna.....	13
5.2 Energiförsörjning	15
5.3 Telekommunikationer	23
5.4 Transporter	26
5.4.1 Luftfart.....	26
5.4.2 Sjöfart	27
5.4.3 Järnvägssektorn.....	28
5.4.4 Vägverket.....	29
5.5 Finansiella system	30
5.6 Vattenförsörjning	32
5.7 Miljösektorn	34
5.8 Hälso- och sjukvård	37
5.9 Polisväsendet.....	40
5.10 Räddningstjänsten	42
5.11 Försvarsmakten	44
5.12 Överstyrelsen för civil beredskap.....	45
5.13 Radio och TV	46
5.14 Post.....	49
5.15 2000-omställningen ur ett brukar- och konsumentperspektiv	50
6 Övriga sektorer	51
6.1 Kommuner och landsting	51
6.2 Socialförsäkringsområdet.....	53
6.3 Företagssektorn	55
7 Det internationella läget.....	57
8 Beredskap	61
8.1 Länsstyrelserna.....	62
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 november 1998..	65

Regeringen anser att frågan angående IT-omställningar inför år 2000 är av högsta prioritet liksom att riksdagen hålls informerad om utvecklingen. I regeringens skrivelse Informationssamhället inför 2000-talet (skr. 1998/99:2) aviserades därför en särskild skrivelse om 2000-frågan före årets slut. Skrivelsen innehåller ett klagörande av regeringens ansvar och organisation av arbetet. Av regeringen vidtagna och planerade åtgärder redovisas och en första samlad rapportering av det aktuella läget i väsentliga samhällssektorer görs. Därutöver redogörs för hur arbetet med datoromställningarna i övriga samhällssektorer fortskrider. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ytterligare en uppföljande rapportering före halvårsskiftet 1999 samt vid behov en sista rapportering under hösten 1999.

Skrivelsen behandlar främst statens ansvarsområde vad avser de viktigaste samhällsfunktionerna. Skrivelsen skall därför inte ses som en heltäckande beskrivning av alla samhällsområden som berörs av 2000-frågan.

1 Regeringens slutsatser och bedömning av aktuellt läge

Regeringens bedömning: Medvetenheten om 2000-frågan har ökat väsentligt hos myndigheternas ledning under det senaste halvåret. De flesta myndigheter tar nu frågan på stort allvar och arbetet med att säkra den egna verksamheten har kommit en god bit på väg.

Myndigheter med sektorsansvar har i varierande grad och med delvis olika metodik genomfört granskningar av sina respektive sektorer. Det ökade teknikberoendet i samhället har totalt sett lett till ökad sårbarhet och ett ytterligare problem är att många samhällsviktiga funktioner är inbördes beroende av varandra. Verksamheten bedrivs i såväl offentlig som privat regi. Den sammantagna risken för störningar i samhället är mycket större än den risk som varje samhällsfunktion för sig upplever.

Med det underlag som finns tillgängligt i dag kan regeringen inte med säkerhet uttala sig om risken för störningar i de för samhället viktigaste sektorerna. Sektorsmyndigheternas arbete med att granska och driva på det fortsatta arbetet, följa upp testresultat samt skapa beredskap för eventuella störningar måste därför högprioriteras under år 1999.

Vissa kommuner har inte kommit tillräckligt långt i arbetet vilket regeringen bedömer som oroväckande mot bakgrund av kommunernas viktiga uppgifter som distributörer av el, värme och vatten, m.m.

Störningar inom kommunerna kan leda till konsekvenser inte bara för dess invånare utan även för samhället i stort.

Medvetenheten på många håll i samhället är fortfarande alltför låg och måste höjas. Inte minst gäller detta små och medelstora företag samt konsumenter. Saklig information till såväl företagsledningar som allmänhet måste spridas. Takten på arbetet med IT-omställningarna måste ökas väsentligt bland små och medelstora företag för att undvika driftsstopp och kedjeffekter.

Regeringen kan inte nog poängtera hur viktigt det är att alla – myndigheter, kommuner, landsting, företag, branschorganisationer och andra aktörer – tar sitt ansvar och driver på omställningsarbetet.

Skälen för regeringens bedömning

IT-omställningar av myndigheternas egna system

Av Statskontorets lägesrapport (1998:26) om 2000-arbetet i myndigheter framgår att statsförvaltningen är den sektor i samhället som har störst samlad kunskap om anpassningsläget och störst medvetenhet om frågan. Statskontorets sammanfattande bedömning är att medvetenheten om 2000-problemen har ökat väsentligt hos myndigheternas ledning under det senaste halvåret och att arbetet nu har avancerat betydligt och ges allt högre prioritet. IT-omställningarna i den statliga sektorn bromsas dock av att leverantörerna av IT-system inte klarar av att leverera i tid eller inte kan lämna upplysningar.

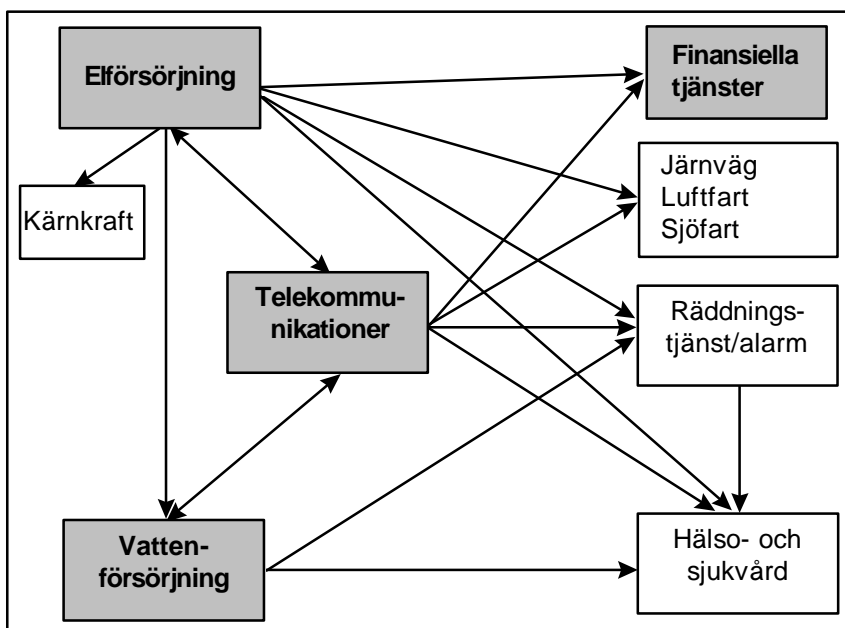
Som också framgår av Statskontorets rapport finns det fortfarande en betydande osäkerhet om vilka kostnader som omställningen kommer att innebära för de statliga myndigheterna. Det är angeläget att alla berörda myndigheter gör noggranna kostnadsberäkningar och överväger vilka eventuella omprioriteringar som behöver göras för att finansiera arbetet. Regeringens utgångspunkt är att myndigheternas omställningsarbete skall klaras inom befintliga ramar.

Arbetet i sektorerna

Många samhällsviktiga funktioner är helt beroende av andra funktioner eller företag för att kunna fungera. Detta ökade inbördes teknikberoende i samhället innebär en ökad sårbarhet och stora risker för kedjeffekter. Elförsörjning, telekommunikationer och vatten är exempel på sådana viktiga länkar i kritiska beroendekedjor. Om anpassningsarbetet skulle misslyckas i någon av dessa sektorer kommer det att ge störningar i nästan samtliga andra samhällsfunktioner. En annan kritisk samhällsfunktion är de finansiella tjänsterna. Vattenförsörjningen, hälso- och sjukvården, telekommunikationerna, samt polisväsendet är alla beroende av fungerande elförsörjning för att kunna fungera normalt. Räddningsväsendet, polisväsendet samt olika styr- och reglersystem inom industrin är därtill också mycket beroende av fungerande telekommunikationer. Inom telekommunikationerna och de finansiella tjänsterna råder också ett stort inbördes beroende mellan aktörerna. Den sammantagna risken för stör-

ningar i samhället är således väsentligt mycket större än den risk som varje samhällsfunktion för sig upplever. Skr. 1998/99:40

Figuren nedan visar exempel på kritiska beroenden.

Källa: Statskontorets rapport 1998:29

Sektorsmyndigheterna har i uppdrag att granska hur arbetet med omställningen inför år 2000 fortskrider inom sektorn och flertalet sektorsmyndigheter är redan i dag mycket aktiva i sin tillsyn. På grund av ovan beskrivna komplexitet och varierande metodik har de dock kommit olika långt i sina analyser. Det underlag som hittills presenterats för regeringen räcker inte för att med säkerhet kunna utesluta att störningar i viktiga samhällsfunktioner kan uppstå. Bland annat återstår en del tester och fördjupade analyser av olika beroenden. För att få en rättvisande bild av riskerna i olika sektorer måste alla faktorer, interna och externa, vägas samman. De internationella beroendena måste också granskas noga och arbetet över gränserna intensifieras. Regeringen kommer att mycket noga följa det fortsatta arbetet i respektive sektor.

I vissa kommuner har man inte kommit tillräckligt långt i arbetet vilket kan leda till direkta konsekvenser för kommuninvånarna men även förorsaka externa kedjefeffekter. Inte minst den kommunala eldistributionen är en kritisk faktor som vid eventuella störningar kan få indirekta effekter på en rad andra sektorer.

Även bland små och medelstora företag bör arbetstakten med IT-omställningarna ökas väsentligt för att undvika driftsstopp och kedjefeffekter. Ansvariga styrelser i bolag, myndigheter m.m. måste löpande hållas informerade om arbetet med IT-omställningar. Frågan är alltför viktig för att hanteras enbart av respektive organisations IT-avdelning.

Trots alla förebyggande åtgärder kan problem kvarstå vid skiftet till år 2000. Samhället måste dock kunna lösa dessa problem så att allvarliga störningar så långt möjligt inte uppkommer. Varje sektor måste bygga upp en beredskap. Förberedelsearbetet inför eventuella incidenter skall intensifieras under det kommande året. Ryktesspridning och onödig oro, vilket kan förväntas öka ju närmare år 2000 vi kommer, måste kunna bemötas på ett sakligt sätt. Ansvariga företag och myndigheter, inte minst sektorsmyndigheterna, måste därför skapa en beredskap för att kunna informera alla berörda. Regeringen avser att återkomma angående detta i nästa skrivelse om IT-omställningar inför skiftet till år 2000.

Statens inflytande

Statens inflytande och möjlighet att direkt styra omställningsarbetet är framför allt begränsat till den statliga sektorn, medan de samhällsviktiga funktionerna i realiteten består av en blandning av offentlig och privat verksamhet. Det kan därför inte nog poängteras hur viktigt det är att alla – myndigheter, kommuner, landsting, företag, branschorganisationer och andra aktörer – tar sitt ansvar och driver på omställningsarbetet.

1.1 Fortsatt arbete

De fortsatta verksamheterna med 2000-omställningen under år 1999 bör drivas på från flera utgångspunkter. Konsumenterna måste bli mer medvetna om hur eventuella problem med datordrift eller inbäddade system kan komma att påverka dem själva, men inte minst för att skapa ett tryck gentemot producenter av varor och tjänster.

Regeringen anser att arbetet på lokal nivå är mycket viktigt. På den lokala nivån möter konsumenten det arbete som görs i företag, myndigheter och organisationer. Olika åtgärder måste också initieras för att se till att företag och organisationer möts på den lokala nivån för att stötta varandras arbete och utbyta information.

Många små och medelstora företag har ännu inte insett betydelsen av att arbeta med 2000-omställningen. Informationsåtgärder och stödåtgärder riktade till denna målgrupp kommer därför att fullföljas under år 1999 av 2000-delegationen. Öppenhet kring 2000-arbetet måste uppmuntras och stödjas på olika sätt. Direktkontakter kommer även fortsättningsvis att tas med företag, branschorgan, kommuner m.fl. för att samla information om läget och driva på arbetet.

Statskontorets uppdrag löper vidare under år 1999. Nya uppföljningar av myndigheterna kommer att ske genom kvartalsvisa mer ingående bedömningar. Anpassningsläget i samtliga ca 180 statliga myndigheter kommer att följas upp vid årsskiftet 1998/1999.

Regeringen avser att vidta följande åtgärder under år 1999:

- Samarbetet mellan den offentliga och den privata sektorn kommer att intensifieras inte minst med fokus på de inbördes beroenden som kan komma att påverka viktiga samhällsfunktioner.

- Krav skall ställas på myndigheterna att alla verksamhetskritiska system skall vara åtgärdade, testade och klara att tas i drift senast den 1 juni 1999.
- Ytterligare analysera och verka för att trygga gränsöverskridande kritiska infrastrukturer såsom betalningsförmedling och finansiella tjänster, transporter, och telekommunikationer.
- Följa upp och analysera befintlig ledningsorganisation och dess beredskap för att hantera eventuella allvarliga störningar som kan uppstå i samhället.
- Vid behov initiera ytterligare riktade informationsinsatser till de målgrupper som bedöms ha sämst förutsättningar att klara övergången till år 2000.

Regeringen avser att ånyo rapportera till riksdagen om läget före halvårsskiftet 1999 samt vid behov ett ytterligare tillfälle före årsskiftet 1999/2000.

2 Problembeskrivning

Att anpassa datorer och IT-system till år 2000 anses ur teknisk synvinkel som relativt okomplicerat. Metoden är känd men problemet när det gäller exempelvis administrativa IT-system är att analysera och ändra en mycket stor mängd program. Det handlar således om ett mängdproblem. När det gäller s.k. inbäddade system, vilka förklaras närmare nedan, är det dessutom en svårighet att bland ett stort antal komponenter hitta just de komponenter som kan orsaka fel.

För att kunna hantera bl.a. mängdproblemet är det nödvändigt att lägga upp arbetet på ett systematiskt sätt. Ett 2000-projekt brukar i stort se ut som följer: inventering av verksamheten för att klarlägga vilka system som berörs, prioritering av system som är verksamhetskritiska, åtgärder, genomförande, testning av åtgärdade system, införande av de åtgärdade systemen i verksamheten samt översyn av verksamhetens reservrutiner.

Problemet bakgrund är att årtal av programmerare har angetts med två siffror i stället för med fyra, dvs. "99" i stället för "1999" och "00" i stället för "2000". Datorn uppfattar talet 00 som ett lägre tal än 99, alltså att år 2000 kommer före år 1999.

Ett ytterligare problem är att år 2000 är skottår. Om programmeraren inte har tagit hänsyn till detta blir följden att den 29 februari år 2000 helt enkelt saknas. Detta kan ställa till problem vid olika slags beräkningar av dagar under året.

Datumkoder med särskilda betydelser kan också orsaka problem. En vanlig metod att spara utrymme och effektivisera programmeringsarbetet var tidigare att använda siffran 9 för särskilda innebörder. Exempelvis kan 9999 (9/9 1999) i vissa program betyda "filen skall avslutas" eller "felaktigt värde". Detta innebär att "2000-problemet" kan inträffa redan under året 1999. Det kan bli fel vid jämförelser av data, sorteringar eller beräkningar. Datumkoder som innehåller siffran nio är särskilt kritiska.

Problemet förekommer självfallet i den rena datordriften. I exempelvis system som styrs av statistiskt material kan resultatet bli felaktig information eller helt fel jämförelsetal; om produktionstalen i ett system jämförs på årsbasis och datorn tolkar år 00 som år 1900 och jämför 1999 års produktion med den år 1900 blir resultatet helt missvisande.

Fel på grund av 2000-skiftet kan uppträda även på områden som inte direkt för tankarna till datorer och IT, t.ex. elförsörjning, vatten- och avloppshantering, trafiklednings- och miljöövervakningssystem.

Några exempel på system och utrustningar som kan beröras av övergången till år 2000 är:

- Verksamhetsstödjande system, administrativa system.
- Gränssnitt mellan olika system (t.ex. olika former av informationsutbyten).
- Plattformar och infrastruktur (exempelvis persondatorer, lokala nätverk och servrar).
- I arkiverad information (innehållande förkortade datumangivelser) som skall aktiveras efter år 1999.
- Tekniska system (bl.a. inpasserings- och larmsystem, robotar av olika slag).
- Kontorsutrustning (telefaxmaskiner, kopiatorer, klockor etc.)

Ytterligare ett område som kan beröras av datumfel är äldre GPS-system (navigering med hjälp av satelliter), dvs. det geografiska positionsangivningssystemet. En funktion i GPS-systemet är en veckoräknare som är byggd för att räkna till 1 024 veckor. Därefter börjar räknaren om från noll, vilket i sig inte är något problem. Problemet ligger hos GPS-mottagaren och hur den hanterar övergången till noll. Mottagaren kan fungera helt utan problem men den kan också upphöra att fungera eller den kan ge en helt felaktig position. Tidpunkten för omslaget i räknaren är natten mellan den 21 och 22 augusti 1999.

De persondatorer med standardprogram som levereras i dag påstås hantera 2000-skiftet på ett korrekt sätt. Dock visar test med särskilt långtgående testprogram att tillämpningar i nya datorer kan uppvisa fel-funktioner.

Inbäddade system

I IT-kommissionens rapport 3/98 Problem med inbäddade system inför 2000-skiftet finns bl.a. följande definitioner av inbäddade system:

- ett datorsystem som är inbäddat i ett större system, vars primära funktion inte är att bearbeta data,
- allt processorbaserat som normalt inte betraktas som en dator.

Inbäddade system används för att styra eller kontrollera processer t.ex. driften av system, maskiner eller annan utrustning. Begreppet ”inbäddad” antyder att det handlar om en mindre delkomponent i ett större system. Ibland är de inbäddade systemen synliga men oftast inbyggda på det sättet att de inte syns för blotta ögat och är oåtkomliga rent fysiskt.

Inbäddade system kan vara av olika typer, från mycket enkla till mycket avancerade. De mycket enkla, t.ex. de som finns i vanliga hus-

hållsapparater, har en mycket låg risknivå medan de mer avancerade med s.k. realtidsklocka (klocka som visar verklig tid) har en relativt hög risknivå. De problem som rör inbäddade system och år 2000 är desamma som för administrativa IT-system.

Inbäddade system kan uppvisa helt olika typer av felfunktion – alltifrån att de plötsligt inte fungerar (låser sig) till att de lämnar ifrån sig felaktig information. Systemet kanske inte ens går att starta. Det är svårt att exakt veta vilka effekterna blir om ett system inte klarar övergången till år 2000.

Det råder stor osäkerhet om hur många inbäddade system som finns, var de finns och vilka av systemen som består av datumberoende komponenter samt vilka som eventuellt kommer att få felfunktion. I ovan nämnda rapport från IT-kommissionen anges att en liten andel av de inbäddade systemen ger felfunktioner i verksamhetskritiska system. Problemen ligger i att hitta systemen med felfunktioner.

3 Regeringens ansvar samt organisation av arbetet

Regeringen anser att arbetet med omställningar av IT-system inför år 2000 är mycket viktigt och av högsta prioritet. Det pågående omställningsarbetet måste ske i alla samhällets sektorer dvs. på myndigheter, kommuner, landsting, företag och organisationer. Alla måste göra sitt yttersta för att minimera eventuella störningar till följd av skiftet till år 2000. Detta arbete får inte försenas. Samtidigt måste information om arbetet nå ut i samhället.

Ansvarsfördelningen för anpassningsarbetet avviker inte från hur andra verksamheter styrs. Den som är ansvarig för en viss verksamhet är också ansvarig för att driva 2000-omställningsarbetet. Alla sektorer i samhället är berörda och de verksamhetsansvariga måste ta ansvar för sina verksamheter.

Statens ansvar är att framför allt se till att den egna verksamheten skall fungera så störningsfritt som möjligt. Varje myndighet har därför fått i uppgift att åtgärda 2000-frågan inom sitt område. Statskontoret har fått i uppdrag att följa myndigheternas arbete med IT-omställningar och kvartalsvis rapportera till regeringen. Statskontoret har lämnat rapporter vid ett flertal tillfällen. Uppdragen till myndigheterna och vad som framkommit av deras rapporter beskrivs närmare i följande kapitel.

Genom tillsyns- och sektorsmyndigheterna har staten ett övergripande ansvar för att samhällsviktiga funktioner såsom totalförsvaret, räddningstjänst, hälso- och sjukvård, telekommunikationer, transporter, finansiella tjänster samt energi- och vattenförsörjning skall fungera. Energi- och värmeförsörjning, telekommunikationer samt vattenförsörjning är särskilt prioriterade. Många funktioner omfattar såväl offentlig som privat verksamhet och innebär att ansvaret för dessa verksamheter delas mellan staten och ett stort antal andra aktörer.

Ansvaret för att verksamheterna i företag, myndigheter och andra organisationer fungerar ligger ytterst även i denna fråga på verksamhets-

ledningarna. Det är mycket viktigt att styrelser i bolag och myndigheter m.m. hålls informerade om pågående arbete. Störningar i dessa sektorer kan leda till kedjeeffekter och därmed störningar på samhället i stort.

Aktörer i samhällets alla delar måste samverka och ingen aktör kan arbeta isolerat. Öppenhet och aktiv information på ett tidigt stadium om arbetsläge underlättar arbetet för samtliga aktörer. Det är av stor vikt att information om aktuellt läge vad gäller olika IT-system lämnas då de flesta verksamheter i dag använder datorer. Leverantörer av IT-system måste ta sitt ansvar och lämna tydliga besked vid förfrågningar och även själva ta initiativ och informera sina kunder. Inte minst branschorganisationerna har härvidlag ett stort ansvar för att informera och förmedla råd och erfarenheter till sina medlemmar. Särskilt gäller detta IT-branschens organisationer. I samtliga sektorer bör reformer och andra förändringar som kan försvåra omställningsarbetet noga prövas innan beslut tas, inte minst med avseende på anspråkstagande av resurser.

Aktörerna bör även vara uppmärksamma på vissa juridiska frågor kring problemet. Här kan nämnas att Svenska kommunförbundet på sin webbplats har lagt ut sammanställningar av vissa juridiska aspekter på år 2000-problemet inom några huvudområden som berör kommunen. Vidare har regeringen i propositionen Det allmännas skadeståndsansvar (1997/98:105) behandlat frågor om det allmännas skadeståndsansvar med hänsyn till den ökade datoriseringen och datorberoendet.

Arbetet med IT-omställningar har också en internationell aspekt. Sverige bör här utnyttja det omfattande och nära samarbetet med andra länder som är uppbyggt sedan lång tid tillbaka. Varje sektor måste förutom att se till att verksamheten säkras inom Sveriges gränser, medverka till att ett aktivt samarbete sker med motsvarande sektorer i andra länder. Samtidigt som huvudriktningen är att säkra viktiga funktioner måste ett arbete med reservrutiner påbörjas där så inte redan har skett.

I sammanhanget bör också framhållas att IT-omställningar inför skiftet till år 2000 inte enbart är av negativ karaktär. IT-omställningarna bidrar bl.a. till moderniseringar och investeringar i nya produkter, vilket medför bättre fungerande verksamhet och ökad säkerhet. Det leder också till att verksamhetsledningarna får ökad kunskap om produktionsresurserna och om IT-frågor i allmänhet. Informationen om företagets produkter blir sannolikt mer öppen än tidigare, vilket är till fördel för kunder och konsumenter i stort.

4.1 IT-kommissionens arbete med 2000-frågan

IT-kommissionen inledde arbetet med att skapa uppmärksamhet kring 2000-frågan sommaren 1996. IT-kommissionen skapade bl.a. två nätverk, Generalsgruppen och Sekelskiftesgruppen. Den s.k. Generalsgruppen består av ansvariga för 2000-arbetet inom de största företagen som Volvo, Asea Brown Boveri AB, Ericsson, Telia, Posten med flera. Syftet med gruppen, som träffas en gång i månaden, är att utbyta erfarenheter och att arbeta med strategifrågor. Sekelskiftesgruppen består av representanter för offentlig sektor och uppgifterna motsvarar Generalsgruppens.

Arbetet i dessa nätverk har visat att en av de viktigaste frågorna i arbetet med 2000-omställningen är information om arbetsläge, processens fortskridande och statusen för olika system och funktioner.

Omställningsarbetet är uppbyggt i kedjor leverantör till kund och kunden måste veta statusen hos sin leverantörs produkter för att kunna bedöma affärsrisker och risken för fel i produkterna.

En viktig princip är att alla verksamhetsansvariga skall se till att den egna verksamheten 2000-säkras. Detta klarades på ett tidigt stadium och under ledning av den dåvarande IT-kommissionen startades arbetet som resulterade i de två deklARATIONERNA Status 2000 och Säker 2000. Arbetet med deklARATIONERNA beskrivs utförligare nedan.

4.2 Delegation för IT-omställningen inför år 2000

Regeringen anser det vara av vikt att det finns ett samverkansorgan mellan privat och offentlig sektor som behandlar frågor rörande omställningen av datorer och system vars funktioner måste ses över inför år 2000. Regeringen tillkallade därför en särskild delegation för att behandla dessa frågor. Delegationen följer och analyserar arbetet med anpassningen inför år 2000 och utvärderar löpande hur arbetet i de olika samhällssektorerna fortlöper. IT-kommissionens arbete med information om 2000-problematiken – bl.a. 2000-märkningen – har därmed övertagits av delegationen.

En uppgift för 2000-delegationen är att uppmärksamma verksamhetsansvariga på behov av insatser särskilt när det gäller samordning över samhällssektorerna. En särskilt viktig uppgift är att informera och stödja små och medelstora företag vilka tidigare har identifierats som en riskgrupp. Delegationen sprider också kunskap och information till berörda i samhället. Analyser och iakttagelser lämnas löpande till regeringen. Delegationen skall den 1 oktober 1999 lämna en lägesrapport och en slutlig redovisning av arbetet lämnas den 31 mars 2000 då dess uppdrag löper ut.

Status 2000 är en statusrapport bestående av 14 frågor som skall besvaras med ja eller nej efter eget ansvar. Verksamheter som använder statusrapporten kan signalera detta till omvärlden genom ett särskilt märke.

Säker 2000 är en definition för vad som utmärker 2000-skiftessäkra produkter. Om leverantören anser att produkten eller tjänsten uppfyller definitionen, kan han använda 2000-säkermärket som en upplysning till kunden. Leverantören ansvarar för varan i det skick den levereras till kunden eller i enlighet med avtal. Någon certifiering av användaren sker således inte.

2000-delegationen har i september 1998 låtit undersöka 200 detaljisters kännedom om Säker 2000-märket och i hur stor utsträckning märket används. Nära 70 procent av återförsäljare av IT-produkter uppger att de känner till märket och hälften uppger att de använder märkningen för produkterna. Av övriga detaljister, återförsäljare av t.ex. hushållsprodukter, radio och TV, är motsvarande siffror 38 procent som känner till märket och 18 procent som använder märkningen för sina produkter.

På 2000-delegationens webbplats ges leverantörer tillfälle att visa att de använder deklARATIONERNA i två särskilda listor.

Idén med märkena har bedömts så intressant att den tagits upp av flera länder, bl.a. Danmark och Nederländerna. Irland överväger att använda idén.

I flera sammanhang har efterfrågats ett produktregister för att ge en signal till användare av liknande produkter om produkters status. Något sådant heltäckande register finns inte i dag. Flera branschorganisationer sammanställer dock register inom sitt ansvarsområde.

4.3 Regeringens åtgärder på det statliga området

För att försäkra sig om att de statliga myndigheterna genomför det nödvändiga omställningsarbetet beslutade regeringen i januari 1997 förordningen (1997:30) om översyn av statliga myndigheters informationssystem inför år 2000. Förordningen ålägger alla myndigheter att upprätta en plan för det anpassningsarbete som behöver göras och varje halvår till Statskontoret redovisa hur arbetet fortskrider, som i sin tur skall lämna samlade bedömningar till regeringen.

Statskontorets första uppföljningsrapport i september 1997 visade att arbetet inte kommit igång i tillräcklig utsträckning. Med anledning därav informerades samtliga myndighetschefer om vikten av att anpassningsarbetet genomförs i tid så att den statliga verksamheten och viktiga samhällsfunktioner inte riskerar att utsättas för allvarliga störningar. Samtidigt har varje departement att fortlöpande följa upp anpassningsarbetet inom sina ansvarsområden och därvid särskilt uppmärksamma konsekvenser för verksamheten och eventuella behov av prioriteringar för att undvika resurskonflikter med andra reformer och för att klara omställningen i tid och inom givna resursramar.

För att sätta ytterligare press på myndigheterna har regeringen i regleringsbrev för de myndigheter som är mest berörda krävt att de senast

den 1 april 1998 skulle redovisa till regeringen om de bedömer att det finns allvarliga problem och risker, som kan få konsekvenser för verksamheten och hur man i så fall avser att hantera dessa.

Statskontorets nya uppföljningsrapport i april 1998 visade att situationen inte förbättrats under det gångna halvåret. Eftersom fortfarande bara ett fåtal myndigheter hade analyserat riskerna kunde enligt Statskontorets bedömning allvarliga störningar i verksamheten vid många myndigheter inte uteslutas. Elva myndigheter hade inte kunnat bedömas, eftersom de inte lämnat någon fullständig redovisning av sitt 2000-arbete.

Trots regeringens tidigare direktiv hade under våren 1998 endast ett fåtal tillsyns- eller sektorsansvariga myndigheter redovisat några samlade bedömningar av läget och riskerna för störningar inom viktiga samhällsfunktioner som el- och vattenförsörjning, telekommunikationer, räddningstjänst, hälso- och sjukvård, transporter och finansiella tjänster. Inom vissa områden, som betalningsförmedling och finansiella tjänster, finns också stora internationella beroenden.

Regeringen beslutade därför den 25 juni 1998 att uppdra åt vissa centrala myndigheter att bedöma risker och överväga behov av åtgärder för att säkerställa viktiga samhällsfunktioner i samband med IT-omställningen inför år 2000. Samtidigt uppdrogs åt länsstyrelserna att vidta erforderliga förberedelser i ledningsorganisationen inför de eventuella störningar som kan uppstå och åt Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) att ge länsstyrelserna stöd i detta arbete.

Myndigheterna har lämnat redovisningar till regeringen den 1 oktober 1998, vilka ligger till grund för regeringens bedömning i denna skrivelse. Redovisningar skall också lämnas den 1 mars 1999 och den 1 oktober 1999.

Statskontoret har i sin rapport den 1 april 1998 också aktualiserat frågan om vilket ansvar det allmänna har om allvarliga störningar uppträder.

5 Läget inom viktiga samhällsfunktioner

Som nämnts tidigare har regeringen uppdragit åt berörda tillsyns- och sektorsmyndigheter att inkomma med bedömningar om läget. En första avrapportering inkom till regeringen den 1 oktober 1998. I följande kapitel beskrivs bl.a. vad som framkommit av dessa rapporter samt regeringens bedömning.

5.1 Omställningsarbetet i de statliga myndigheterna

Statskontorets lägesrapport den 15 oktober 1998, som är den femte i ordningen, redovisar hur anpassningsarbetet fortskrider i de 53 mest berörda myndigheterna. De återkommande uppföljningarna av de statliga myndigheterna innebär att statsförvaltningen är den sektor i samhället, där den samlade kunskapen om anpassningsläget och medvetenheten om problemet är störst.

De 53 undersökta myndigheterna utför enligt Statskontoret nu ett mycket engagerat och kompetent arbete med år 2000-omställningen. Flertalet av de stora myndigheterna har omorganiserat och förstärkt sina 2000-projekt då de fått ökad insikt om problemens omfattning.

Arbetet går enligt Statskontorets bedömning framåt. Av myndigheterna arbetar 90 procent aktivt med åtgärder och tester. Anpassningsarbetet har dock än så länge resulterat i få åtgärdade och 2000-säkrade system. Majoriteten av myndigheterna har i drift säkrat mindre än 20 procent av sina system. Av det totala antalet system uppges 26 procent inom myndigheterna nu vara säkrade. De totala kostnaderna för omställningsarbetet uppskattas till 1,1 miljarder kronor. Regeringen bedömer att denna kostnad kan finansieras av myndigheterna inom deras befintliga anslagsramar. Nästan hälften av myndigheterna har emellertid ännu inte gjort några fullständiga kostnadsuppskattningar. Tio myndigheter svarar för drygt 80 procent av de uppskattade totala kostnaderna.

Arbetet med s.k. inbäddade system släpar emellertid efter. Dessa system är ofta en förutsättning för att verksamheten skall fungera. Osäkerheten är fortfarande stor om omfattningen av 2000-problemen i inbäddade system.

Ett annat problem är att hela 84 procent av myndigheterna anger att utrustning måste bytas ut, vilket innebär att man är mycket beroende av IT-leverantörerna för att lyckas med sin 2000-säkring. Riskerna för förseningar och andra störningar i samband med leverans och installationer är enligt Statskontoret betydande. Flertalet myndigheter uppger att leverantörerna inte gett tillfredsställande svar på förfrågningar om deras produkter är 2000-säkra.

Den sammanfattande bedömningen från Statskontoret är att medvetenheten om 2000-problemen har ökat väsentligt hos myndigheternas ledning och att arbetet har avancerat betydligt och ges allt högre prioritet. Samtidigt bör noteras att mycket av det mest tids- och resurskrävande omprogrammerings- och testarbetet återstår att göra innan systemen är säkrade och klara att tas i drift. Utrymmet för förseningar och olika handlingsalternativ krymper i takt med att tiden till år 2000 minskar.

Enligt Statskontoret bör arbetet intensifieras i tre av de undersökta myndigheterna, nämligen Kriminalvårdsstyrelsen, Sjöfartsverket och Försvarsmakten. Fortsatt uppmärksamhet bör också ägnas fyra myndigheter med särskilt omfattande och komplexa omställningsprojekt, nämligen Centrala studiestödsnämnden, Riksförsäkringsverket, Riksskatteverket och Statens pensionsverk.

Nästa lägesrapport kommer enligt Statskontorets planer att lämnas till regeringen i januari 1999.

Statskontorets bedömningar av anpassningsläget i tio viktiga samhällssektorer

I rapporten *År 2000 – Läget i 10 samhällsfunktioner* (Statskontoret 1998:29) görs en jämförande analys av sektorsmyndigheternas bedömningar av anpassningsläget inför år 2000 i tio viktiga samhällssektorer. Analysen bygger på de uppdrag som redovisades till regeringen den 1 oktober 1998. I Statskontorets rapport framkommer att *säkerheten* i be-

dömningarna är högst vad avser kärnkraften och de finansiella tjänsterna och lägst vad avser luftfart, sjöfart, räddningstjänst, järnvägstrafik och telekommunikationer. Vidare bedömer myndigheten att förutsättningarna för att lyckas för närvarande är bäst för luftfarten och kärnkraften och sämst för järnvägstrafiken, telekommunikationerna, sjöfarten och vattenförsörjningen. Statskontoret menar att relevanta myndigheter bör ta till vara möjligheterna att mer aktivt driva på och stimulera arbetet. Detta kan ske exempelvis genom mer inträngande analyser av aktörernas anpassningsläge, av utnyttjande möjligheter att utfärda anvisningar eller allmänna råd, inspektioner samt stöd och hjälp till aktörerna.

5.2 Energiförsörjning

Regeringens bedömning: Mot bakgrund av samhällets elberoende är det ytterst angeläget att elförsörjningen inför skiftet till år 2000 anpassas så att leveranssäkerheten kan upprätthållas. Det är en uppgift för företagen inom elbranschen att säkerställa att en sådan anpassning sker. Ellagens (1997:857) bestämmelser om nätverksamhet och konsumentskydd torde ge starka incitament till att genomföra anpassningsarbetet. Med utgångspunkt från den information som regeringen erhållit har anpassningsarbetet i huvudsak bedrivits på ett tillfredsställande sätt. Arbetet bör dock påskyndas för att säkra att prövning och verifiering av systemen hinner genomföras. Anpassningsarbetet bör uppmärksammas särskilt i tillsynen av nätföretag.

Läget inom den övriga energiförsörjningen är oklart. Det är de berörda företagen som har att tillse att en anpassning sker. Det torde huvudsakligen vara inom fjärrvärmesektorn och försörjningen med petroleumprodukter och naturgas som anpassningsproblematiken skulle kunna orsaka allvarliga störningar. Regeringen har nyligen uppdragit åt Statens energimyndighet att göra en lägesbedömning och att stödja och övervaka anpassningsarbetet.

Anpassningen inom energiförsörjningen kan främjas genom en lokal debatt om anpassningsarbetet och ett tryck från energiföretagens kunder. Kommunerna har som ägare till energiföretag och företrädare för kommuninvånarna en viktig funktion i detta sammanhang. I uppdragen till Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät ingår att främja en sådan debatt inom energiförsörjningen.

Skälen för regeringens bedömning

Elförsörjningen

Inledning

Elsystemet är ett av de viktigaste infrastruktursystemen och har en stor betydelse för alla andra samhällsfunktioner. Samhällsutvecklingen har under en lång tid karaktäriserats av ett allmänt tilltagande teknikberoende, särskilt av väl fungerande telekommunikationer och datorsystem. Detta

beroende har förstärkts under de senaste decennierna och medfört ett allt större elberoende i samhällsviktiga funktioner och verksamheter. Alla delar av det svenska samhället är i dag beroende av en väl fungerande elförsörjning med en hög leveranssäkerhet. Toleransen för avbrott och störningar i elförsörjningen har därigenom minskat.

Elavbrott kan leda till omfattande störningar i viktiga samhällsfunktioner och förorsaka betydande materiella skador och ekonomiska förluster hos elkunderna. I vissa fall kan störningar utgöra ett hot mot individens överlevnad, exempelvis om de drabbar sjukvården eller uppstår i samband med kall väderlek.

Elsystemets uppbyggnad och företagsstruktur

Den svenska elproduktionen sker huvudsakligen i vattenkraftanläggningar i norra Sverige och i större värmekraftanläggningar, huvudsakligen kärnkraftverk, i södra delen av landet. Eftersom det finns betydande stordriftsfördelar är produktionen till stor del centraliserad till stora anläggningar som ofta ligger långt från de huvudsakliga konsumtionsområdena. Överföringsförbindelserna med utlandet möjliggör kraftutbyte med Norge, Finland, Danmark och Tyskland. Sverige och Norge har numera en öppen och gemensam elmarknad. Kraftöverföringen från produktionsanläggningarna till förbrukare sker på ledningsnät som delas in i tre nivåer. Kraftöverföring mellan landets regioner sker via det landsomfattande stamnätet, till vilket utlandsförbindelserna är anslutna. Från stamnätet transformeras kraften ned till lägre spänningsnivåer för överföring på regionala nät. Därefter sker ytterligare nedtransformering för överföring på lokala nät. Produktionsanläggningar och större förbrukare är vanligtvis anknutna till stamnätet eller regionala nät. Lokalnäten försörjer hushåll och andra elkunder med låg elförbrukning.

De tekniska systemen inom elförsörjningen är vanligtvis händelsestyrda och inte tidsstyrda. Det finns dock inbäddade tidsstyrda system. En stor mängd tekniska system är baserade på äldre analog och elektromekanisk teknik som inte påverkas av 2000-problematiken. Till stor del utnyttjar företagen standardssystem från ett relativt begränsat antal leverantörer.

Det finns för närvarande ett tjugotal större elproducerande företag i Sverige, där Vattenfall AB, Sydkraft AB och Birka Energi AB är de största. Dessa företag är anslutna till branschorganisationen Svenska Kraftverksföreningen.

Det finns vidare ca 220 nätföretag, som svarar för verksamheten med region- och lokalnät samt ca 160 elhandelsföretag. Med få undantag är nätföretagen och elhandelsföretagen anslutna till branschorganisationen Sveriges Elleverantörer (Elleverantörerna).

Produktionsföretag och nätföretag är direkt operativt involverade i den fysiska försörjningen med el. Elhandelsföretagen administrerar främst handeln med el och saknar operativa uppgifter i den fysiska elförsörjningen.

Elmarknaden regleras genom ellagen (1997:857). Regelverket innebär konkurrens i handeln med el, vilket skapar förutsättningar för en ökad pris- och kostnadspress i elförsörjningen och en ökad valfrihet för kunderna. Nätverksamhet är ett naturligt monopol som övervakas med stöd av ellagen. Ellagen innehåller bestämmelser om bl.a. nätverksamhet, t.ex. nätföretagens skyldigheter och rättigheter samt villkor för anslutning och överföring av el. Nätverksamhet är koncessionspliktig. En nätkoncession får återkallas helt eller delvis bl.a. om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt ellagen, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt villkor i nätkoncessionen. Frågor om återkallelse av nätkoncession prövas enligt huvudregeln av nätmyndigheten (Statens energimyndighet).

Ellagen innehåller också bestämmelser om bl.a. elkonsumenters rätt till ersättning från nätkoncessionshavaren i samband med elavbrott. Dessa bestämmelser innebär i korthet att nätkoncessionshavaren kan undgå ersättningsansvar endast om han visar att avbrottet beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Statens energimyndighet (Energimyndigheten) är bl.a. nätmyndighet enligt ellagen. I uppgiften ingår att utöva tillsyn över ellagens efterlevnad utom i fråga om driftsäkerhet och elsäkerhet. Det innefattar bl.a. tillsyn av nätverksamhet och leveranskoncessioner. Myndigheten prövar också koncessionsärenden enligt ellagen utom i fråga om nätkoncessioner för utlandsförbindelser. Energimyndigheten är vidare funktionsansvarig myndighet för funktionen Energiförsörjning inom totalförsvarets civila del och ansvarig för delfunktionen Bränsle- och drivmedelsförsörjning.

Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) driver och förvaltar det svenska stamnätet och de statligt ägda utlandsförbindelserna (prop. 1990/91:87, bet. 1990/91:NU38, rskr. 1990/91:318). Svenska kraftnät skall enligt riksdagens riktlinjer ansvara för driften av stamnätet, den löpande momentana elbalansen och det svenska kraftsystemets övergripande driftsäkerhet. Svenska kraftnät är enligt förordningen (1994:1806) om systemansvaret för elektrisk ström sedan den 1 januari 1995 systemansvarig myndighet enligt ellagen. I detta ingår att bl.a. utfärda föreskrifter om och utöva tillsyn över driftsäkerheten i elektriska anläggningar.

Svenska kraftnät ansvarar vidare för delfunktionen Elförsörjning inom funktionen Energiförsörjning inom den civila delen av totalförsvaret. Svenska kraftnät är sedan den 1 juli 1997 elberedskapsmyndighet enligt elberedskapslagen (1997:288).

Ansvarsfördelningen är sådan att det är en uppgift för företagen inom elförsörjningen att vidta de åtgärder som krävs i elsystemet för att hålla en god leveranssäkerhet i fredstid. Den som är ansvarig för elförsörjningen inom ett visst område är skyldig att mot ersättning och inom rimliga gränser tillgodose kundernas önskemål om leveranssäkerhet. Ansvaret innefattar åtgärder för att förebygga och förhindra störningar och åtgärder för att snabbt återställa elförsörjningen vid störningar.

Myndigheternas föreskrifts- och tillsynsarbete vad gäller driftsäkerhet, elsäkerhet och nätverksamhet påverkar elföretagens arbete med leveranssäkerhet. Enligt ellagen är den som bedriver nätverksamhet skyldig att på skäligen villkor ansluta den som så begär till elnäten och att överföra el. Nätets leveranssäkerhet är ett avtalsvillkor vars skälighet ställs i relation till andra villkor i samband med prövning av skäligheten i nättariffer. Leveranssäkerheten är även i övrigt en faktor som beaktas vid tillsyn av nätverksamhet.

Arbetet med år 2000-problem inom elförsörjningen

Svenska kraftnät har regeringens uppdrag att inom elförsörjningen följa anpassningsarbetet, bedöma eventuella risker för allvarliga störningar samt överväga och vid behov uppmärksamma ansvariga på nödvändiga åtgärder för att säkerställa elförsörjningen i samband med IT-omställningen inför år 2000.

För att fullgöra uppdraget har Svenska kraftnät etablerat ett samarbete med Kraftverksföreningen beträffande produktionssystemet och med Elleverantörerna när det gäller regionala och lokala nätföretag samt elhandelsföretag. Elleverantörerna driver i anslutning till detta ett organisationsinternt projekt. Det branschgemensamma forsknings- och utredningsorganet Elforsk har i uppdrag att samordna branschens anpassningsverksamhet i projektet El år 2000. Syftet med det branschövergripande samarbetet är att göra företagen medvetna om anpassningsbehovet, att samla och sprida information om anpassningsarbetet och anpassningslösningar och att kanalisera dialogen mellan företagen och leverantörer av system och komponenter inom elförsörjningen. Genom de enkätundersökningar som genomförs av Elforsk finns underlag för bedömningar av anpassningsarbetet inom branschen. Svenska kraftnät bedriver också ett eget anpassningsarbete som gäller stamnätet och andra system inom verket.

Beträffande elproduktionen kommer produktionsbolagen, enligt Svenska kraftnät, väsentligen att vara färdiga med det direkta åtgärdsprogrammet vid halvårsskiftet år 1999. Vissa företag anger dock en senare tidpunkt. Sammantaget planeras dock merparten av elproduktionskapaciteten att vara åtgärdad under första kvartalet 1999.

Vad gäller Svenska kraftnäts egen verksamhet med stamnätet och övriga system knutna till verket bedömer Svenska kraftnät att de direkta åtgärderna för att säkerställa en normal funktion år 2000 kommer att vara slutförda vid årsskiftet 1998/1999. Under år 1999 planeras kontroll, verifierings- och planeringsarbete. Svenska kraftnät samverkar och utbyter information med andra nordiska stamnätsföretag angående anpassningsarbetet inom projektet MillNord, bl.a. i syfte att planera driften. Svenska kraftnät bedömer att anpassningsarbetet hos dessa företag kommer att vara genomfört något senare än i den egna verksamheten.

Beträffande regionala och lokala nätföretag samt elhandelsföretag bedömer Svenska kraftnät att huvuddelen av företagen kommer att slutföra anpassningsarbetet efter första kvartalet 1999. Ett betydande antal företag har dock angivit att detta arbete kommer att slutföras först under andra

halvåret 1999. Bedömningen försvåras dock av mängden företag och vissa tolkningssvårigheter.

En gränssättande faktor i anpassningsarbetet har hittills varit svårigheterna för leverantörer av system och komponenter inom elförsörjningen att lämna besked om anpassningsbehov och anpassningsåtgärder. Dessa problem har dock med tiden minskat i omfattning.

Enligt Svenska kraftnäts bedömning bör anpassningsarbetet intensifieras i elnätsföretagen med sikte på att arbetet skall vara genomfört senast halvårsskiftet 1999. Mot denna bakgrund har Svenska kraftnät i samarbete med Kraftverksföreningen och Elleverantörerna tagit initiativ till att påskynda arbetet genom bl.a. informationsinsatser inom elbranschen och i massmedier. Svenska kraftnät planerar att i december 1998 lämna en ny lägesrapport.

Svenska kraftnät konstaterar att verket inte har befogenheter att vidta åtgärder mot företag som inte bedriver ett tillräckligt aktivt arbete. Svenska kraftnät kommer att i sin rapport i december att utveckla frågan om vilka åtgärder som kan och bör vidtas på regeringsnivå. Det gäller dels en skärpning av ellagens regler för nätkoncession, dels en precisering av reglerna om konsumenternas rätt till ersättning vid elavbrott. Vidare föreslår Svenska kraftnät att regeringen tar upp en dialog med kommunerna om möjligheten att från kommunerna ställa krav på elföretag i kommunal ägo och på företag som bedriver verksamhet inom elsektorn i kommunen.

En samlad bedömning vad gäller elförsörjningen

Mot bakgrund av samhällets elberoende är det ytterst angeläget att elförsörjningen anpassas till år 2000 så att leveranssäkerheten kan upprätthållas. Med utgångspunkt i den information som regeringen erhållit bedömer regeringen att anpassningsarbetet i huvudsak bedrivs på ett tillfredsställande sätt. Arbetet med anpassning bör dock i enlighet med vad Svenska kraftnät redovisat påskyndas för att säkra att prövning och verifiering av systemen hinner genomföras.

Beträffande Svenska kraftnäts förslag till åtgärder vill regeringen hänvisa till vad som sagts ovan beträffande ansvarsförhållanden och tillsyn av nätverksamhet. Det är en uppgift för Statens energimyndighet att inom ramen för sitt tillsynsansvar närmare definiera vilka anpassningsåtgärder som skall genomföras med hänsyn till leveranssäkerheten. Enligt regeringens bedömning är det angeläget att myndigheten under år 1999 särskilt uppmärksammar leveranssäkerheten vid sin tillsyn av nätverksamhet och att hänsyn tas till anpassningsarbetet i samband med tillsynen. Detta kommer att uppmärksammas i regleringsbrev till myndigheten.

Vad gäller reglerna om konsumentskydd är de utformade för att skydda elkonsumenterna från de ekonomiska konsekvenserna av elavbrott. Det ankommer på Statens energimyndighet och prövande domstolsinstanser att avgöra om ett inträffat elavbrott berättigar till ersättning. Det torde dock inte råda något tvivel om att behovet av att anpassa elsystemet till följd av omställningen till år 2000 vid det här laget är väl känt bland nätföretagen.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att ellagen med dess nuvarande lydelse omfattar också de syften som Svenska kraftnät avser med sina förslag, och att några preciseringar eller ändringar för närvarande inte är påkallade. I avvaktan på rapportering av Svenska kraftnäts slutsatser beträffande eventuella författningsändringar vidtar regeringen för närvarande inga författningsåtgärder.

Regeringen vill i detta sammanhang informera riksdagen om att en särskild utredare planeras att tillkallas inom kort med uppgift att utreda vissa frågor om nätverksamhet. I detta ingår bl.a. att föreslå närmare regler om tvångsförvaltning av nätkoncession. Sådana bestämmelser kan vara av betydelse om nätkoncessioner skulle återkallas till följd av ett bristande anpassningsarbete hos nätföretag.

Kommunerna har en viktig funktion att fylla som pådrivande i omställningen inom elförsörjningen till år 2000, både som ägare till företag inom elförsörjningen och som företrädare för kommuninvånarna. Det är angeläget att debatten om anpassningsarbetet förs aktivt på det lokala planet så att företagen inom bl.a. elförsörjningen känner av ett förändringstryck från kunderna.

Övrig energiförsörjning

Försörjningssystemens uppbyggnad och struktur

Vid sidan om elförsörjningen finns också andra försörjningssystem inom energiområdet som är av stor betydelse för samhället och dess funktionsförmåga. Det gäller främst försörjningen med petroleumprodukter och fjärrvärmesektorn. Dessa system har betydelse för dels transportsektorn, dels värmeförsörjningen.

Även försörjningen med naturgas är viktig i de delar av Sverige som har tillgång till detta energislag.

Petroleumprodukter används dels som drivmedel inom transportsektorn, dels som bränsle inom en rad samhällssektorer, bl.a. hushållssektorn. Färre än tio oljebolag är verksamma i Sverige. Marknaden är således starkt koncentrerad. Försörjningen sker genom import av färdiga produkter och inhemsk raffinering vid landets tre raffinaderier på västkusten. Distributionen sker med båt, tåg och lastbil till ett tjugotal depåer runt om i landet varifrån produkterna distribueras vidare direkt till kunderna eller till försäljningsställen för bensin och diesel. Det finns ca 4 000 bensinstationer i landet. Inom oljesektorn sker som en följd av bl.a. internationella åtaganden inom det internationella energiavtalet (IEP) och EU en beredskapslagring för fredstida störningar motsvarande över 90 dagars normal konsumtion.

Naturgasens utbredningsområde är södra Sverige och västkusten upp till Göteborg. I dessa områden svarar gasen för ca 20 procent av den primära energianvändningen. Av den totala energitillförseln i Sverige svarar naturgasen för ca 1,5 procent. Gasen används i huvudsak i kraftvärme- och värmeverk och inom industrin. Dessa sektorer står vardera för ca 40 procent av användningen. I övrigt används gas främst i bostäder och lokaler.

Antalet aktörer när det gäller tillförsel av naturgas är få. Vattenfall Naturgas AB svarar för import av gasöverföring på stamledningen. I distributionsledet är sex företag verksamma.

Fjärrvärme finns i över två tredjedelar av landets kommuner. Fjärrvärme levereras till ca 1 655 000 lägenheter i flerbostadshus och till ca 123 000 småhus. Nära 70 procent av landets lägenheter värms med fjärrvärme. Motsvarande siffra för lokaler är 50 procent och för småhusbeståndet 6 procent. Av det totala behovet av värme och varmvatten i sektorn bostäder, service m.m. svarar fjärrvärmens för drygt 40 procent.

Antal värmeproducerande företag är ca 220. Omkring 160 av dessa är medlemmar i Svenska Fjärrvärmeföreningen, fjärrvärmeföretagens branschorganisation. Av föreningens medlemmar är 68 procent kommunalt ägda, 13 procent privata, 10 procent statligt ägda och 9 procent kommunala förvaltningar.

För att värmeförsörjningen skall fungera tillfredsställande krävs, förutom tillgång till energi, att pannor och annan utrustning i såväl hus med fjärrvärme som individuell uppvärmning fungerar som de skall. I allmänhet är detta fastighetsägarens ansvar. Beträffande distribution av naturgas gäller dock särskilda regler, vilket beskrivs i ett avsnitt nedan.

Tekniska aspekter på fjärrvärmesystemet

Inom fjärrvärmesektorn är variationerna stora vad gäller produktionsteknik och anläggningarnas storlek, ålder, etc. Det är därför svårt att göra en generell bedömning av var i systemen problemen ligger i samband med omställningen till år 2000. De delsystem som karaktäriserar ett företag i fjärrvärmebranschen kan i huvudsak indelas i styrdatorer, styrsystem, fältutrustning, bränsle, fastighetssystem, egna konstruktioner och administrativa system. Erfarenheter av fjärrvärmeföretagens inventeringar visar att antalet system som måste uppgraderas eller bytas ut skiljer sig väsentligt från anläggning till anläggning. Troligtvis ligger de flesta problemen i anläggningarnas styrfunktioner. Det kan även förekomma problem relaterade till omställningen inför år 2000 hos vissa typer av undercentraler.

Lagstiftning och ansvarsförhållanden i fjärrvärmesektorn

Ingen speciell lagstiftning reglerar leveransförhållandena inom fjärrvärmesektorn. Kundernas skydd regleras genom gällande leveransavtal. Den vanligaste förekommande typen av avtal innebär att fjärrvärmeföretagets ansvar för leverans av värme slutar vid avstängningsventilen, dvs. utanför fastigheten. För undercentralen inne i fastigheten har alltså fastighetsförvaltaren det fulla ansvaret.

Lagstiftning och ansvarsförhållanden vad gäller distribution av naturgas

Yrkesmässig hantering av brandfarliga varor, till vilka naturgas räknas, kräver vanligen en särskild tillståndsprövning av kommunens byggnads-

nämnd enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor (SFS 1988:868). Skr. 1998/99:40
Under vissa förutsättningar kan detta tillstånd ersättas med andra särskilda krav.

I föreskrifterna SÄIFS 1995:3 medger Sprängämnesinspektionen att tillstånd för anläggande och drift av bl.a. naturgasdistributionssystem ersätts med andra särskilda krav. Ett av dessa krav är att ett distributionsföretag ansvarar för att anläggande, drift och kontroll av systemet utförs enligt regler som utarbetats i samråd med Sprängämnesinspektionen. Med systemet avses distributionssystemet fram till och med förbrukningsstället, t.ex. lågan, dvs. distributionföretagets ansvar sträcker sig ända in i kundens anläggning.

Arbetet med år 2000-problem

Det finns för närvarande ingen samlad bild av risken för störningar i försörjningen med petroleumprodukter och naturgas och i fjärrvärmesektorn i samband med omställningen till år 2000. Det samma gäller för anpassningsarbetet.

Enligt vad regeringen har inhämtat finns det dock ett anpassningsbehov också inom dessa delar av energiförsörjningen. Beträffande fjärrvärmesektorn och försörjningen med naturgas torde det finnas likheter med situationen inom elförsörjningen. Bränsle- och drivmedelsförsörjningen har en mer decentraliserad struktur med parallella leveranssystem och ett mindre uttalat krav på att systemet måste fungera kontinuerligt.

Enligt uppgift pågår ett anpassningsarbete inom dessa områden. Fjärrvärmeföreningen driver ett branschgemensamt projekt för fjärrvärmesektorn med motsvarande syfte och inriktning som El år 2000. Vad gäller läget ute bland fjärrvärmeleverantörerna och mottagande fastigheter saknas överblick.

Inom bränsle- och drivmedelssektorn uppges företagen bedriva anpassningsarbetet på egen hand. Något samarbete förekommer inte. Företag som ingår i internationella koncerner utnyttjar den expertis och de samordningsmöjligheter som detta erbjuder. Även vad gäller leveranser av naturgas uppges anpassningsarbetet bedrivas inom företagen. Svenska Gasföreningen bedriver arbete avseende frågor av teknisk natur.

En samlad bedömning vad gäller övrig energiförsörjning

Det är angeläget att såväl värmeförsörjningen som försörjningen med petroleumprodukter och naturgas anpassas till år 2000 så att de kan upprätthållas störningsfritt. Med den information som nu finns tillgänglig kan regeringen inte bedöma läget i anpassningsarbetet. Det finns dock tecken på att arbetet inletts i ett sent skede och att det måste intensifieras. Regeringen har nyligen uppdragit åt Statens energimyndighet att inom de berörda sektorerna följa anpassningsarbetet, bedöma eventuella risker för allvarliga störningar samt överväga och vid behov uppmärksamma ansvariga på nödvändiga åtgärder för att säkerställa försörjningen i samband

med IT-omställningen inför år 2000. En första lägesbedömning skall redovisas senast den 20 december 1998. Skr. 1998/99:40

En grundläggande utgångspunkt är att företag och organisationer ansvarar fullt ut för att anpassa IT-system inom verksamheten till år 2000 så att leveranssäkerheten kan upprätthållas utan störningar. Energimyndigheten skall kunna göra en samlad lägesbedömning och riskanalys. Om myndigheten bedömer att risk för allvarliga störningar föreligger skall myndigheten vidta erforderliga ledningsförberedelser.

Beträffande fjärrvärmesektorn har kommunerna en viktig funktion att fylla som pådrivande i omställningen till år 2000, både i egenskap av ägare till företag inom elförsörjningen och som företrädare för kommuninvånarna.

Det är angeläget att debatten om anpassningsarbetet förs aktivt på det lokala planet så att berörda företag känner av ett förändringstryck från kunderna. Det är en uppgift för Energimyndigheten att initiera en sådan debatt genom bl.a. informationsinsatser.

5.3 Telekommunikationer

Regeringens bedömning: Teleoperatörerna har påbörjat omställningsarbetet inför år 2000 och bedömer att merparten av nödvändiga åtgärder skall vara genomförda under år 1998. En del testarbete återstår dock att slutföras under år 1999. Med tanke på det stora inbördes beroendet som råder mellan teleoperatörerna samt telekommunikationernas centrala betydelse för många andra viktiga samhällsfunktioner, anser regeringen det vara av yttersta vikt att sådana tester kommer igång snarast och att Post- och telestyrelsen (PTS) noga följer detta arbete. På basis av det underlag som finns i dag kan regeringen inte göra någon säker bedömning av riskerna för störningar i telekommunikationerna. Post- och telestyrelsen bör, inom ramen för sitt sektorsansvar, intensivifiera arbetet med tillsyn och information.

En viktig avgränsning av funktionsansvaret är att myndigheter, företag och andra som äger sin abonnentväxel, själva måste ansvara för att denna växel klarar omställningen till år 2000. Regeringen bedömer att det finns en viss risk för att inte alla växelnehavare är medvetna om detta, varför information om förhållandet bör spridas.

I regleringsbrev för år 1999 avser regeringen att ge Post- och telestyrelsen i uppdrag att informera om att växelnehavarna själva måste se över sina abonnentväxlar inför år 2000.

Skälen för regeringens bedömning

Allmänt

Telemarknaden är sedan flera år avreglerad i Sverige och ett antal nya operatörer har, vid sidan av Telia, etablerat sig på marknaden. Merparten av de operatörer som tillhandahåller fast telefoni äger endast i begränsad omfattning egna nät och är således i hög grad beroende av Telias nät för

att kunna tillhandahålla sina tjänster. Detta kan ske dels genom att de hyr nätkapacitet dels betalar för varje samtal som Telia förmedlar för deras räkning, s.k. samtrafik. Nätkapacitet kan även hyras av Banverket, Svenska Kraftnät, Stokab m.fl. I takt med att de nya operatörernas verksamhet växt, har de skaffat sig allt mer egen infrastruktur i form av nät och växlar. Samtidigt har trafiken ökat i andra riktningen. När det gäller mobiltelefoni är marknadspositionerna mer jämna och Comviq och Europolitan har en väl utbyggd egen infrastruktur.

Post- och telestyrelsen (PTS) är en central förvaltningsmyndighet med samlat sektorsansvar. På teleområdet är PTS ansvarig för att telekommunikationerna fungerar vid svåra påfrestningar på samhället.

Det är av avgörande betydelse att Telia AB klarar omställningsarbetet i tid, dels därför att bolaget skall tillhandahålla den grundläggande telefonitjänsten åt alla som efterfrågar den, dels på grund av Telias dominerande ställning som nätägare. Men, som redan nämnts, är antalet aktörer i dag stort och inte minst företag kan i många fall vara helt, eller i stor utsträckning beroende av någon annan operatör än Telia. Störningar även i mindre operatörers nät kan därför få allvarliga effekter för samhället. Även mobiltelefoni är i dag en allt viktigare teletjänst i samhället och fungerar numera inte bara som ett komplement till vanlig fast telefoni utan även som ersättning.

PTS sektorstillsyn omfattar samtliga operatörer på den svenska marknaden men har helt naturligt ägnat särskild uppmärksamhet åt Telia. 2000-delegationen har också anordnat ett s.k. husförhör hos Telia under augusti 1998.

Riskbedömning av teleoperatörerna

Telia påbörjade sitt 2000-arbete under år 1996, NetCom och Europolitan började sitt arbete år 1997 och övriga teleoperatörer har påbörjat detta arbete under år 1998. Alla teleoperatörer har förklarat att de kommer att ha huvuddelen av sina åtgärder och tester klara under år 1998. Ett mycket omfattande arbete pågår. Vidare beräknas alla operatörer vara helt klara med detta arbete, inklusive integrationstester mellan system, före den 1 juli 1999.

PTS har gjort bedömningen att alla teleoperatörer påbörjat år 2000-anpassningen i god tid, och att det för närvarande inte finns anledning att tro att de har underskattat problemet. PTS understryker dock att det är en komplex uppgift att verifiera stora integrerade system, särskilt om tele-systemet är beroende av andra såväl nationella som internationella teleoperatörer, och att PTS avser att följa upp detta arbete i kommande rapporter till regeringen.

En väsentlig fråga är om branschen kommer att klara att organisera integrationstester mellan sig. Sådana tester är en förutsättning för att en någorlunda säker bedömning av funktionen inom sektorn som helhet skall kunna göras. PTS avser att följa detta testarbete. PTS framhåller vidare att den hårda konkurrensen på den svenska telemarknaden är en stark och effektiv drivkraft för att teleoperatörerna skall betrakta 2000-åtgärder som en affärsmissig nödvändighet. Regeringen delar Post- och telestyrelsens

uppfattning, men vill ändå understryka vikten av en mycket noggrann uppföljning av det fortsatta arbetet inom sektorn.

Alla teleoperatörerna har angett att de för sina tekniska system är beroende av samhällets infrastruktur, främst från elleverantörer. Alla teleoperatörers större telestationer för fast och mobil telefoni, större transmissionsanläggningar och driftcentraler har stationära reservverk med bränsle för i allmänhet två dygns drift vid elavbrott.

Teleoperatörerna är mycket osäkra på om alla lokala elleverantörer kommer ha sin eldistribution år 2000-säkrad. Besked om detta bedöms komma så sent att teleoperatörerna måste förbereda ett utökat utnyttjande av reservkraft.

Fel som skulle kunna uppstå i telenätet i en nod (t.ex. en telestation) på grund av omställningen till år 2000 kan inte spridas vidare till andra noder. De teledelarna som vanligtvis passerar en specifik nod slussas, om noden slutar att fungera, via andra dirigeringsvägar. Detta innebär emellertid att om en högt trafikerad nod slutar fungera kan det bli kapacitetsbrist och det kan bli spärr i större eller mindre delar av det svenska telenätet.

Abonnentväxlar – ett potentiellt problem

Många kommuner, myndigheter, företag och även andra abonnenter äger själva sina abonnentväxlar. Dessa kan vara av olika ålder och fabrikat, innehålla olika grad av avancerade funktioner och därmed vara mer eller mindre känsliga för störningar i samband med övergången till år 2000. Vanligt är att en växel uppgraderas successivt, nya funktioner läggs till och växeln blir efterhand en alltmer unik och kundanpassad produkt. Det kan därför i vissa fall vara svårt eller omöjligt att utifrån leverantörens produktbeskrivning bedöma om växeln är 2000-säkrad. Ansvar för abonnentväxlarna beror på vad som avtalats mellan leverantören och kunden. PTS som funktionsansvarig myndighet kan inte heller ta ansvar för enskilda abonnentväxlar utan ansvarar endast för funktionen i de allmänt tillgängliga telenäten.

Regeringen hyser vissa farhågor att många abonnenter, kanske främst mindre företag inte tänker på att de själva måste kontrollera sin utrustning utan förlitar sig på att teleoperatören har kontroll över läget. Även teleterminaler, exempelvis vanliga telefoner kan utgöra ett problem som flertalet abonnenter sannolikt är omedvetna om. Det är därför angeläget att informera abonnenterna om ansvarsförhållandena.

Förberedelser vid PTS

PTS anskaffar under år 1998 och år 1999 1 600 mindre reservverk. Detta är ett led i den normala beredskapsplaneringen och anläggningarna är avsedda för mobiloperatörernas basstationer samt mindre telestationer i Telias fasta nät. Elverken skall klara teleoperatörernas behov vid längre elavbrott som kan uppkomma vid t.ex. ett större snöoväder som drabbar en relativt stor del av landet. De täcker även behovet av reservkraft för telefunktionen vid annan svår påfrestning på samhället t.ex. sabotage mot

elförsörjningen. Inför den kritiska omställningen till år 2000 kommer dessa reservverk att förberedas för insats inom områden där risken bedöms vara störst för elavbrott. PTS avser även att förbereda omställningen med funktionsövningar med operatörerna på liknande sätt som man tränar ledningsorganisationen för tänkbara förlopp vid naturkatastrofer, sabotage och terroristhandlingar.

5.4 Transporter

Inom det civila försvaret har Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) det övergripande ansvaret för beredskapen inom transportsektorn. Vägverket, Sjöfartsverket, Luftfartsverket, Banverket och SJ har beredskapsansvar för sina respektive sektorer. ÖCB skall samordna och inrikta det beredskapsarbete, som bedrivs av dessa verk. Utöver funktionsansvaret har ÖCB också ett särskilt ansvar för delfunktionerna transportsamordning och landsvägstransporter.

Enligt lag har kommuner och landsting ett ansvar för den lokala och regionala kollektivtrafiken, oavsett trafikslag. Verkens ansvar är huvudsakligen övervakande medan kommuner och landsting har det operationella ansvaret för den lokala och regionala kollektivtrafiken.

5.4.1 Luftfart

Regeringens bedömning: Luftfartsverkets arbete sker på ett tillfredsställande sätt. Verket bedömer att samtliga flygtrafiklednings- och flygplatssystem samt erforderliga administrativa stödsystem som kan påverkas av omställningen till år 2000 kommer att vara klara senast den 1 juni 1999. Det finns i dag inget fullständigt underlag för att bedöma anpassningsläget hos aktörerna.

Skälen för regeringens bedömning: Samtliga av Luftfartsverkets flygtrafiklednings- och flygplatssystem samt erforderliga administrativa stödsystem som kan påverkas av omställningen till år 2000 bedöms vara klara senast den 1 juni 1999.

För övriga aktörer på den civila flygtransportmarknaden sker en kontinuerlig uppföljning av anpassningsläget antingen direkt med berörda aktörer eller genom Statskontorets samverkansgrupp. Dessutom följer Luftfartsverket situationen utomlands genom att samverka med de nordiska luftfartsmyndigheterna, inom Europa genom Eurocontrol och European Civil Aviation Conference samt i övrigt med International Civil Aviation Organisation och genom underhandskontakter med bl.a. International Air Transport Association och andra aktörer inom den civila luftfarten. De riskbedömningar som för närvarande föreligger tyder på att de större aktörerna kommer att kunna genomföra erforderliga anpassningar av system som kan påverkas av omställningen till år 2000.

Luftfartsverket gör för närvarande bedömningen att verket inte kommer att drabbas av några okontrollerade problem vid omställningen till år 2000.

Utöver redan befintliga reservförfaranden kan det komma att erfordras en komplettering av reservsystem och rutiner för passagerar- och bagagehantering samt bevaknings- och säkerhetssystem och andra vitala flygplatssystem. Speciella "2000 Nödåtgärdsplaner" kommer att utarbetas där så erfordras.

5.4.2 Sjöfart

Regeringens bedömning: Regeringen har inget fullständigt underlag för att bedöma riskerna för störningar för sjöfarten. Det är ytterst viktigt att det arbete som bedrivs intensifieras och slutförs. Sjöfartsverket bedömer dock att risken för allvarliga störningar inom sjöfarten är liten. Detta är grundat på att det finns manuella reservsystem på fartygen.

Skälen för regeringens bedömning: Fartygens anpassningsläge är för närvarande relativt okänt. För svenska fartyg kommer läget att undersökas dels genom en enkät under hösten 1998, dels genom kontroller i samband med Sjöfartsinspektionens förrättningar ombord. Många leverantörer och tillverkare av fartygsutrustning har relativt länge varit aktiva vad gäller anpassning och testning inför år 2000.

Sjöfartsverket gör bedömningen att risken för allvarliga störningar inom sjöfarten är liten. Vad som eventuellt kan inträffa är mindre och tillfälliga stockningar i vissa hamnar samt andra kortare förseningar.

För de flesta kritiska system ombord i fartygen finns i regel reservsystem, ofta med möjlighet till manuell manövrering. Många fartyg har egna lastnings- och lotsningsanordningar som kan användas om t.ex. kranar på kajen inte fungerar.

Många redare har påbörjat inventering och vid behov åtgärdande av de system som kan komma att utgöra problem. Leverantörer av fartygsutrustning har sedan lång tid arbetat med att fastställa status för de system man levererat. Sjöförsäkringsbolagen diskuterar införande av en särskild 2000-klausul.

Beroende av andra funktioner

Fartygen är beroende av att leverantörer och tillverkare av system kan informera om erforderliga åtgärder samt att de har kapacitet att genomföra åtgärder i tid, exempelvis utbyte av komponenter och uppgradering av programvara. Vidare är man beroende av att radiokommunikationer fungerar, liksom GPS-satelliter, fyrar, lotsning, isbrytning m.m. I hamn är sjöfarten beroende av att elförsörjningen till kaj fungerar, liksom att landtransporterna fungerar.

Regeringens bedömning: Det har hittills inte framkommit problem eller åtgärder som skulle innebära risker för tågtrafiken i samband med omställningen till år 2000. Statens järnvägars och Banverkets arbete med år 2000-säkringen är väl framme och verken har en tillfredsställande kontroll över situationen. När det gäller verkens inbäddade system återstår dock en hel del arbete och risken för svårigheter och förseningar i arbetet är betydande. Vad gäller järnvägssektorns övriga aktörer har regeringen otillräcklig information för att bedöma läget.

Skälen för regeringens bedömning: På järnvägsområdet är Banverket sektorsansvarig myndighet. Den helt dominerande rollen bland de företag som trafikerar statens spåranläggning innehas av Statens järnvägar (SJ). SJ bedriver också entreprenadtrafik åt ett antal företag som äger trafikeringsrätt. Banverket förvaltar större delen av infrastrukturen. Banverket har således tillsammans med SJ ett mycket stort ansvar vad avser frågorna kring omställningen till år 2000 inom järnvägssektorn.

SJ bedriver sedan år 1997 ett företagsövergripande arbete med att anpassa IT-tillämpningar som används internt inom SJ till omställningen till år 2000. Den totala antalet IT-system inom SJ uppgår till 9 000 och i september 1998 var 8 400 av dem år 2000-säkrade. SJ planerar att samtliga IT-system skall vara säkrade vid utgången av år 1998.

Inom SJ:s verksamhet finns även 600 inbäddade system. SJ räknar med att arbetet med att inventera och analysera de inbäddade systemen kommer att slutföras under oktober 1998 och att samtliga sådana system skall vara säkrade till halvårsskiftet 1999.

Totalt är antalet system hos Banverket som berörs 135 stycken. Till december 1998 bedöms 120 stycken vara säkrade och de resterande skall vara säkrade senast i mars 1999. Riskanalys är inte genomförd för 2000-projektet men eftersom sluttidpunkten för projektet ger god marginal till årsskiftet ses det som mindre allvarligt.

SJ:s samlade år 2000-arbete är organiserade i tre delprojekt:

- 2000-IT med de administrativa och tekniska tillämpningar inklusive stödsystem för den kommersiella verksamheten (bl.a. bokningssystemen).
- 2000-inbäddade system (sju delområden).
- 2000-övrigt, omfattande bl.a. system som nyttjas av samarbetspartner till SJ.

Dessutom ansvarar SJ för analys och eventuella åtgärder vad avser vissa IT-system och IT-funktioner som används av Banverket.

Banverkets 2000-arbete är indelat i följande arbetsområden:

- tester av administrativa och tekniska tillämpningar (ADB-system),
- signalsystem, inbäddade system inom området trafikstyrning,
- telesystem, inbäddade system inom området järnvägskommunikation,
- elkraft, inbäddade system inom området elkraft och fordon,
- detektorer, inbäddade system inom området mätning och tillståndsbedömning,

– fastigheter, inbäddade system i fastigheter som nyttjas av Banverket. Skr. 1998/99:40

Förutom de system som behandlas inom SJ:s respektive Banverkets egna ansvarsområden finns några områden där systemen samverkar och där verksamheten är beroende av att de skilda systemdelarna fungerar som en integrerad helhet. Till dessa system hör signalsystem, elkraftsystem, teletransmission och tåggradiosystem samt fordon. Inom dessa områden erfordras arbete med gränssnitt och systemsamverkan så att en funktionalitet för hela systemet och funktionen kan vidmakthållas.

SJ räknar med en total kostnad om ca 60 miljoner kronor för arbetet med omställningen till år 2000. Motsvarande kostnad för Banverket beräknas till 30 miljoner kronor.

5.4.4 Vägtrafik

Regeringens bedömning: Regeringen konstaterar att resultatet av genomförda analyser av vägtransportsystemet tyder på att riskerna för störningar vid omställningen till år 2000 är små. Vägverket har tillfredsställande kontroll över situationen och att de åtgärder som Vägverket behöver genomföra för att anpassa IT-lösningarna kommer att hinna genomföras i god tid innan år 2000.

Skälen för regeringens bedömning: Vägverket har ett sektorsansvar inom vägtransportsystemet. Vägverket har en tradition som en mycket datamogen organisation och har i dag en långt driven decentralisering av datorstödet. Detta har medfört att det finns ett stort antal IT-lösningar som har utvecklats och som nyttjas i de olika verksamheterna. Den stora bredden inom Vägverkets verksamheter medför att ett stort antal inbäddade system finns inom olika områden dels inom Vägverket, dels i hela vägtransportsystemet. Exempel på externa system är trafiksignaler, öppningsbara broar och bilfärjor. Inom verksamhetsområdet statlig väghållning sker tillsynen av dessa IT-lösningar genom kontakter med Svenska kommunförbundet, som har informerats om problematiken.

Inom de inbäddade systemen har de analyser som Vägverket hittills genomfört pekat på att inga allvarliga problem finns, men arbetet fortsätter tills samtliga problem i IT-lösningar har analyserats och åtgärdats.

Det totala antalet IT-system som behöver anpassas till år 2000 är 34. Av dessa beräknar Vägverket att 32 skall vara säkrade vid utgången av år 1998 och resten under första halvåret 1999. När det gäller de inbäddade systemen räknar Vägverket med att anpassningen till största delen skall vara slutförd vid slutet av år 1998.

Regeringens bedömning: Först när anpassningsåtgärderna testats finns kunskap om vilka svårigheter som kan uppstå. Det är därför ytterst angeläget att testverksamheten kommer igång snarast. Finansinspektionens rapport i april 1999 måste därför innehålla en analys av institutens testresultat. Vidare är det av stor vikt att analyser av motpartsrisker genomförs i större utsträckning och att beredskapsplaner förbereds i instituten. Regeringen stödjer Finansinspektionens ansträngning att följa upp detta i särskild ordning. Alla styrelser och revisorer i finansiella institut skall vara väl informerade om anpassningsbehovet. Där detta inte skett bör information och analys intensifieras.

Skälen för regeringens bedömning

Finansinspektionens rapport: Den finansiella sektorn och informationssystemen inför år 2000

Finansinspektionen har i enlighet med regeringsbeslutet den 25 juni 1998 inkommit med en rapport som beskriver handlingsberedskapen vad gäller IT-systemens anpassning inför år 2000 inom den finansiella sektorn. Rapporten är i vissa delar en uppföljning av den tidigare rapport i samma ämne som Finansinspektionen, i enlighet med sitt regleringsbrev, lämnade i mars 1998.

Rapporten bygger på en undersökning där enkäter skickats till ett flertal finansiella institut som tillsammans representerar en marknadsandel på över 95 procent av den finansiella marknaden. Enkätsvaren återspeglar läget vid halvårsskiftet 1998.

Uppdraget var att följa institutens anpassningsarbete, analysera och bedöma risker för allvarliga störningar i den finansiella sektorn, samt vid behov uppmärksamma ansvariga på nödvändiga åtgärder för att säkerställa viktiga samhällsfunktioner i samband med IT-omställningen inför år 2000. För att presentera resultaten har Finansinspektionen delat in instituten i prioriterade institut (de större finansiella koncernerna, börserna och clearingorganisationerna) och övriga institut.

Institutens anpassningsarbete

Rapporten visar att de prioriterade instituten själva bedömer att de kommer att klara övergången till år 2000 och att anpassningsarbetet, inklusive tester, beräknas kunna avslutas före den 1 juli 1999. Inspektionen konstaterar också att mycket anpassningsarbete har utförts av de prioriterade instituten sedan den förra rapporten. Samtidigt understryker inspektionen att det är först när instituten testat de anpassningsåtgärder som genomförts som man mer säkert har svar på vilka svårigheter som kan uppstå. Testverksamheten planeras genomföras under första halvåret 1999 för samtliga institut.

Bland de övriga instituten har anpassningen av informationssystemen inte kommit lika långt, även om handlingsberedskapen även här har förbättrats i förhållande till föregående rapport. Finansinspektionen anser att 2000-problematiken är en strategisk fråga och därmed styrelsens ansvar. Det är därför enligt inspektionen en anmärkningsvärt stor del (ungefär en tredjedel) av de mindre institutens styrelser och revisorer som inte informerats om behovet av anpassning inför omställningen till år 2000. Detta trots att Finansinspektionen i allmänna råd påtalat styrelsens ansvar att senast 31 januari 1999 rapportera utvecklingen av anpassningsarbetet till inspektionen. Finansinspektionen anser därför att dessa institut bör ha analyserat och dokumenterat anpassningsbehoven fullt ut till den 31 december 1998.

Finansinspektionens riskbedömning

Finansinspektionen gör bedömningen att det främst är i hanteringen av olika skuldkontrakt som riskerna för allvarliga störningar kan uppstå på de finansiella marknaderna. Ett driftsstopp i ett instituts in- och utlåningsverksamhet eller betalningsförmedling får snabbt stora effekter för kunderna och drabbar den del av det finansiella systemet där störst skyddsintresse föreligger. Därmed kan allvarliga störningar snabbt uppstå som förstärks av reaktioner på de internationella kapitalmarknaderna och ett sviktande förtroende. På samma sätt har masshanteringen av försäkringskontrakt i försäkringsinstitut stor ekonomisk betydelse för kunderna och driftsstörningar kan snabbt orsaka allvarliga störningar.

För att motverka dessa störningar kan beredskapsplaner upprättas för varje institut. Bland de prioriterade instituten har mycket genomförts sedan den förra rapporten men bland övriga institut finns exempel på institut som inte kommit så långt. Inspektionen understryker emellertid att dessa institut svarar för en mycket liten marknadsdel.

Nästintill samtliga institut bedömer att resurstillgången är tillräcklig för att kunna avsluta anpassningarna enligt plan. Finansinspektionen menar emellertid att frågan om resurstillgång i dagsläget är oklar, bl.a. på grund av osäkerheten i hur resurskrävande testverksamheten kommer att vara. Finansinspektionen kan därför inte utesluta att de prioriterade instituten kommer att få problem i vissa system.

Inspektionen anser vidare att det är anmärkningsvärt att instituten inte i större omfattning börjat analysera motparter (kunder, leverantörer etc.) vad gäller risker för störningar i samband med övergången till år 2000. Inspektionen menar att alla institut bör genomföra en sådan analys och vidta eventuella åtgärder.

Finansinspektionens undersökning visar också att instituten själva ser störningar i andra samhällsfunktioner som det största hotet för en allvarlig störning i det finansiella systemet. Främst gäller det risken för problem i elförsörjning och telekommunikation.

För att lindra effekten av eventuellt uppkomna störningar föreslår Finansinspektionen att instituten kan vidta olika åtgärder, t.ex. att förskjuta betalningsflöden, förbereda olika reservsystem eller alternativ i form av manuella rutiner. Kollektiva beredskapsåtgärder på samhällsnivå kan också planeras enligt inspektionen. Särskilt framhålls vikten av att överväga Riksbankens roll att tillhandahålla likviditet.

Finansinspektionen själv kan ytterst överväga om rätten att bedriva verksamhet har förverkats i det fall ett institut inte följer de allmänna råden, t.ex. vad gäller anpassning till år 2000-problematiken.

Finansinspektionens fortsatta arbete

Under hösten planerar Finansinspektionen en mängd aktiviteter för att fortsätta bevaka anpassningen av informationssystemen inför år 2000. Utöver att producera de halvårsvisa rapporterna till regeringen kommer inspektionen bl.a. att

- genomföra platsundersökningar i de prioriterade finansiella instituten för att följa anpassningsarbetet,
- följa upp övriga institut som bedöms ha svårigheter med anpassning till år 2000,
- kontrollera att instituten avslutat tester av anpassning, inklusive externa kopplingar, i god tid före utgången av år 1999,
- i särskild ordning följa upp motpartsrisiker (kunder, leverantörer etc.) bland de prioriterade instituten,
- följa upp institutens beredskap för en eventuell krishantering och
- utvärdera testverksamhet och beredskapsplanering genom inspektionens förordnade revisorer i de prioriterade instituten.

Utifrån yttranden från institutens styrelser, i enlighet med inspektionens allmänna råd, kommer eventuellt ytterligare åtgärder att övervägas.

5.6 Vattenförsörjning

Regeringens bedömning: Dricksvattenproduktionen är helt beroende av tillgång till elektricitet. Flera av de mindre vattenverken fjärrövervakas och drivs via telekabel varför fungerande telekommunikationer är nödvändigt. Det har hitintills inte framkommit några direkta problem – utöver ovanstående – som skulle kunna innebära ytterligare risker för vattenförsörjningen. Det bör dock understryckas att det saknas möjligheter att med sanktioner påverka kommunernas arbete med vattenförsörjningen.

Risker – beroenden av andra aktörer

Dricksvattenproduktionen är helt beroende av tillgång till elektricitet. Flera av de mindre vattenverken fjärrövervakas och drivs via telekabel varför fungerande telekommunikationer är nödvändigt. De stora vattenverken i Sverige, främst ytvattenverk, är beroende av processkemikalier för sin dricksvattenproduktion. Produktionen av kemikalierna kan vara IT-beroende. I tidigare undersökningar har det visat sig att vattenverkens kemikalielager varierar avsevärt. Inför perioden närmast efter 2000-skiftet är det därför viktigt att verken ser över sina lagervolymer.

Storstädernas vattenverk har påbörjat arbetet för att säkerställa dricksvattenproduktionen och distributionen inför omställningen till år 2000, t.ex. genom att genomföra tester av utrustning, verka för att kunna köra vattenverk manuellt, ökad lagring av processkemikalier m.m.

De reservförfaranden som behövs är i huvudsak reservelektricitet (dieselverk), utrustning för nödvattenförsörjning och möjlighet till manuell drift av vattenverk. Dessutom skall det finnas informationsberedskap, krisberedskap och rutiner för att säkra nyckelpersonal, dvs. beredskap på arbetsplats eller i hemmet under nyårsnatten 1999/2000 och vid andra kritiska tidpunkter.

De rapporter m.m. som Livsmedelsverket tidigare tagit fram utgör en del av underlaget för kommunernas år 2000-arbete vad gäller reservförfarande.

Åtgärder

Livsmedelsverket beslutade i juni 1998 att sända ut en skrivelse till samtliga kommunstyrelser i landet där verket påtalade vikten av att uppmärksamma problemet och påbörja år 2000-arbetet inom dricksvattenområdet. Livsmedelsverket har därefter publicerat och distribuerat två nyhetsbrev med information inför år 2000-arbetet till kommunerna. Dessutom har verket genomfört en enkät till samtliga kommunstyrelser med frågor rörande den kommunala dricksvattenförsörjningens problem inför år 2000-övergången. Resultatet av enkäten kommer att utgöra grund för verkets fortsatta arbete inför år 2000-skiftet. Vatten- och avloppsverksföreningens avsikt är att fortlöpande förmedla erfarenheter från år 2000-arbetet mellan sina medlemmar.

Livsmedelsverket har ingen möjlighet att med sanktioner påverka kommunernas arbete inom området dricksvatten. Kommunernas skyldighet att tillgodose anläggningarnas säkerhet och underhåll och att dessa fyller sitt ändamål regleras i lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar.

Regeringens bedömning: Naturvårdsverket bör inom ramen för sitt övergripande tillsynsansvar informera och driva på länsstyrelser, kommuner, företag och andra verksamheter så att miljö- och hälsoskadliga utsläpp undviks i samband med driftsstörningar i olika anläggningar vid 2000-årsskiftet.

Omställningen till år 2000 förväntas inte innebära något hot mot reaktorsäkerheten i kärnkraftsverken och åtgärder vidtas för att minimera risken för driftstörningar.

Skälen för regeringens bedömning

Statens naturvårdsverk och Kemikalieinspektionen

Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen har inga verksamhetskritiska informationssystem. Bedömningen är att problemen inför 2000-årsskiftet är små och att anpassningsarbetet är klart senast den 1 juli 1999.

Risken för eventuella driftstörningar inom industrin och andra verksamheter med utsläpp som kan skada hälsa och miljö som följd kan inte uteslutas. Naturvårdsverket bör därför inom ramen för sitt övergripande tillsynsansvar informera och driva på länsstyrelser, kommuner, företag och andra verksamheter så att miljö- och hälsoskadliga utsläpp undviks i samband med eventuella driftsstörningar i olika anläggningar vid 2000-årsskiftet.

Statens strålskyddsinstitut

Statens strålskyddsinstitut (SSI) har ett datorsystem för beslutsstöd i händelse av en kärnteknisk olycka. Systemet har analyserats med avseende på 2000-problematiken och inga problem har påträffats. Inga inbäddade system av kritisk betydelse för SSI:s verksamhet har kunnat identifieras.

Statens kärnkraftinspektion

Med anledning av regeringens uppdrag i regleringsbrevet för år 1998 redovisade Statens kärnkraftinspektion (SKI) den 1 april 1998 resultatet av den översyn som gjorts av myndighetens datorsystem inför omställningen till år 2000. SKI angav då att analysen av de egna datorsystemen inte påvisat något som skulle kunna medföra att verksamheten skulle kunna komma att störas på grund av år 2000-problemet. SKI redovisade också med anledning av sitt tillsynsansvar för kärnsäkerheten vilka åtgärder som vidtagits gentemot tillståndshavarna av kärntekniska anläggningar.

Regeringen beslutade därefter den 25 juni 1998 om uppdrag åt SKI att inom sitt ansvarsområde bl.a. noggrant följa anpassningsarbetet, analysera och bedöma eventuella risker för allvarliga störningar samt överväga åtgärder för att säkerställa kärnsäkerheten i samband med omställningen

inför år 2000. SKI har den 29 september 1998 redovisat läget vad gäller risker och behov av åtgärder vid kärnkraftverken i samband med omställningen till år 2000.

Som underlag för sina bedömningar har SKI använt de rapporter som kraftbolagen ingivit till SKI under augusti och september 1998 och de möten SKI hållit med samtliga kraftbolag under samma tidsperiod. SKI har också gått igenom tidigare insänt material.

SKI:s samlade bedömning är:

- Att det inte förväntas att omställningen till år 2000 skall innebära ett hot mot reaktorsäkerheten.

SKI anger att de svenska kärnkraftverken i sina ursprungsleveranser var helt utan datorer i system av betydelse för säkerhet och drift. De förändringar som därefter skett är väldokumenterade vilket ger goda förutsättningar att spåra de eventuella problem som kan finnas. SKI anser att kraftbolagen hanterar de identifierade problemområdena på ett sätt som bedöms leda till att system av betydelse för reaktorsäkerheten kan klassas som år 2000-säkra.

- Att åtgärder vidtas för att minimera risken för driftstörningar.

SKI säger också att kraftbolagen ger system av betydelse för drifttillgängligheten hög prioritet. Detta görs för att kraftbolagen vill minska risken för störningar som kan leda till behov av säkerhetssystemen. Detta leder även till en minskad risk för bortfall av den produktionskapacitet som kärnkraftverken utgör.

- Att arbetet hos tillståndshavarna bedrivs seriöst, välorganiserat och med en god struktur i arbetsmetodiken.

SKI anser att arbetet bedrivs som väldefinierade projekt vilka rapporteras direkt till respektive bolags VD. Vidare har kraftbolagen för projekten tagit fram projekthandböcker med tillhörande instruktioner för hur de olika momenten i arbetet skall genomföras och dokumenteras. Olika internationella rekommendationer har inarbetats i dessa rutiner. Identifieringsarbetet har skett genom att olika kompletterande metoder använts för att säkerställa att alla objekt av intresse identifieras. Om analysen visar att korrigerande åtgärder behövs utförs dessa enligt de väl inarbetade rutiner som gäller för anläggningsändringar, vilket enligt SKI bör leda till god kvalitet på de vidtagna åtgärderna.

- Att arbetet bedrivs med god framförhållning vilket ger marginaler för att hantera oväntade problem.

SKI anser att arbetet bedrivs med tidplaner som ger goda marginaler för nytillkomna problem. Enligt SKI:s bedömning kommer analys och genomförande av korrigerande åtgärder på system som är viktiga för reaktorsäkerheten att till stor del vara genomförda före utgången av år 1998. Detta gäller även i stor utsträckning för system som är viktiga för upprätthållande av drifttillgängligheten.

- Att åtgärder vidtas för att minimera risken att yttre störningar påverkar reaktorsäkerheten eller drifttillgängligheten.

Som en del i arbetet inom projekten hos kraftbolagen genomförs även scenarioutredningar om vilka yttre störningar som kan inträffa samt vilka planeringar och konsekvensbegränsande åtgärder som behöver genomföras för att minimera inverkan på det egna verket. SKI anför att ombygg-

nader vid flera av verken under de senaste åren har förbättrat möjligheten att behålla reaktorn i så kallad husturbindrift vid bortfall av det yttre elkraftnätet, vilket förbättrar möjligheten att snabbt koppla tillbaka reaktorn till yttre elnät när detta har återupprättats.

- Att för närvarande inga ytterligare förelägganden mot tillståndshavarna behövs utan att arbetet kan bedrivas enligt uppgjorda planer.

SKI:s bedömning är för närvarande, baserad på inlämnade rapporter och de muntliga föredragningar som skett, att kraftbolagen hanterar år 2000-problemet på ett sådant sätt att SKI inte skall behöva ställa ytterligare krav på redovisning eller vidtagande av åtgärder. SKI kommer dock att noga följa det fortsatta arbetet vid kraftbolagen och kommer att, om så befinner nödvändigt, besluta om ytterligare förelägganden.

SKI:s fortsatta arbete och planerade insatser

SKI hanterar arbetet med år 2000-problemet på samma sätt som andra tillsynsfrågor avseende reaktorsäkerhet hanteras. SKI har under år 1997 diskuterat frågan med de olika kraftbolagen vid de ledningsmöten som regelbundet hålles med respektive kraftbolag. I samband med insamlandet av underlag för rapporten till regeringen diskuterades problemområdet och de fortsatta aktiviteterna med varje kraftbolag.

SKI:s fortsatta arbete är att under november och december 1998 företa inspektioner hos de olika tillståndshavarna för att på plats gå igenom dokumentationen av de olika projekten. Detta görs för att ge SKI ett underlag för bedömning av om arbetet i projekten bedrivs med god kvalitet. I regeringsbeslutet av den 25 juni 1998 anges att SKI skall rapportera till regeringen vid två ytterligare tillfällen. Mot bakgrund av detta har SKI begärt att tillståndshavarna skall tillställa SKI rapporter i sådan ordning att SKI kan bedöma deras arbete. Dessa bedömningar kommer sedan att ligga till grund för den rapportering SKI tillställer regeringen samt för eventuellt beslut om ytterligare förelägganden och slutligen för SKI:s planering av tillsynsinsatser.

Internationellt arbete

Då frågan om omställningen inför år 2000 är av global betydelse har ett internationellt informationsutbyte startats. OECD/NEA har inventerat arbetsläget inom sina medlemsländer samt skapat ett nätverk med en koordinator i varje medlemsland. Genom det nätverket utbyts information om upptäckta viktigare förhållanden som kan vara av intresse för andra länder. Inom IAEA har det bestämts att ett motsvarande nätverk som täcker även de länder som inte ingår i OECD skall upprättas. Ett samarbete sker mellan OECD/NEA och IAEA så att det inte blir ett dubbelarbete. Som ett led i informationsutbytet kommer det att genomföras en gemensam internationell workshop om år 2000-problemet under februari 1999.

SKI har vidare i sitt kärnsäkerhetssamarbete med i första hand Litauen initierat en dialog om problematiken. Regeringens ambition är att detta skall resultera i reella samarbetsprojekt under år 1999.

Regeringens bedömning: Mot bakgrund av hälso- och sjukvårdens stora betydelse i samhället och att patientsäkerheten inte får äventyras är det ytterst angeläget att viktiga system inom sektorn anpassas till skiftet till år 2000. Det operativa ansvaret för anpassningsarbetet och 2000-säkringen inom hälso- och sjukvården åvilar sjukvårdshuvudmännen, dvs. landsting och kommuner respektive privata vårdgivare. I nuläget finns det inte något som talar för att allvarligare störningar kommer att inträffa inom hälso- och sjukvården i och med skiftet till år 2000. Det kan dock inte uteslutas att delar av verksamheten kan få störningar.

Regeringen ser positivt på Socialstyrelsens avsikt att under hösten 1998 göra en särskild uppföljning för att närmare utröna vilka problem och risker som kan uppstå och hur dessa kan påverka patientsäkerheten.

Tempot i anpassningsarbetet behöver höjas hos vissa sjukvårdshuvudmän för att säkra att nödvändiga anpassningar av systemen hin- ner genomförs.

Eftersom alla risker för till störningar inte kan förutses är det dess- utom viktigt att sjukvårdshuvudmännen ser över sin beredskapsorga- nisation och testar reservrutinerna för att på så sätt minska följderna av eventuella störningar.

Riskerna för störningar i hälso- och sjukvården är mycket beroende av anpassningen inom övriga samhällssektorer som t.ex. i system för el, värme, vatten och avlopp samt telekommunikationer och andra kommunikationer. Ansvaret för anpassningen av systemen inom dessa sektorer åligger ofta kommunala och privata bolag. Det är av största vikt att samtliga kommuner samt eventuella entreprenörer inser bety- delsen av anpassningsarbetet.

Skälen för regeringens bedömning

Socialstyrelsens hittillsvarande arbete i 2000-frågan

Socialstyrelsen är den centrala tillsynsmyndigheten inom området hälso- och sjukvård och har fått regeringens uppdrag att följa anpassningsarbetet inom hälso- och sjukvården samt analysera och bedöma eventuella risker för allvarliga störningar i samhällsfunktionen i samband med skiftet till år 2000.

Socialstyrelsen är inte operativt ansvarig för anpassningsarbetet och 2000-säkringen inom hälso- och sjukvården. Den uppgiften åvilar re- spektive huvudman, dvs. landsting, kommuner och privata vårdgivare. Det är också hos dessa huvudmän som den primära bedömningen av ris- ker för störningar och behovet av åtgärder måste ske. Socialstyrelsens uppgift har varit att följa arbetet samt att göra övergripande bedömningar om anpassningsläget, eventuella risker för störningar inom hälso- och sjukvården och behovet av beredskapsåtgärder. Utgångspunkten för Socialstyrelsens arbete är att eventuella risker inte får äventyra patient-

säkerheten och att beredskap skall finnas hos huvudmännen för att utnyttja reservrutiner. Socialstyrelsen har den 1 oktober 1998 inkommit med en redovisning av uppdraget till regeringen.

Socialstyrelsen har hittills huvudsakligen följt anpassningsarbetet inom hälso- och sjukvården genom Landstingsförbundets och Svenska kommunförbundets enkäter till landstingen och kommunerna under våren 1998. Socialstyrelsen och Landstingsförbundet har dessutom i september 1998 gemensamt gått ut med en enkät till landstingen samt universitets- och regionsjukhusen. Socialstyrelsen har även i samband med olika tillsynsaktiviteter inhämtat information om hur anpassningsarbetet fortskrider. Vidare har Socialstyrelsen informerat tillverkare och leverantörer m.fl. vad avser problemen i de allmäntekniska och medicintekniska produkterna. När det gäller anpassningsläget inom den privata sjukvården har Socialstyrelsen haft underhandskontakter med en del privata vårdgivare.

Aktuellt läge i anpassningsarbetet och bedömning av risker för störningar

Socialstyrelsens bedömning är att anpassningsarbetet inom olika delar av landstingens hälso- och sjukvård är i full gång men att det för de flesta landsting återstår mycket arbete innan anpassningen är klar. I anpassningsarbetet prioriterar landstingen främst system som är nära förknippade med patientsäkerheten eller av andra skäl anses särskilt viktiga för hälso- och sjukvårdens funktion. Exempel på sådana system är system i medicinsk utrustning, patientjournalssystem, system för interna kommunikationer eller försörjningssystem av olika slag.

När det gäller risken för verksamhetsstörningar som medför sämre vård och service till patienterna gör 7 av 24 landsting (motsvarande) och 2 av 9 universitets- och regionsjukhus bedömningen att risken är ganska stor för sådana störningar. Vidare bedömer 8 landsting att de inte helt kommer att klara 2000-skiftet utan problem i hälso- och sjukvården. Ytterligare 2 landsting anger att deras kartläggning ännu inte är klar och har därför svårt att bedöma om problem kan komma att uppstå. Socialstyrelsen ser det som angeläget att göra en särskild uppföljning för att närmare utröna vilka problem och risker som dessa huvudmän syftar på och hur riskerna kan påverka patientsäkerheten. En sådan uppföljning planeras under hösten 1998. Enligt landstingens nuvarande bedömning kan de problem som kan komma att uppstå i samband med 2000-skiftet leda till sämre kvalitet, sämre tillgänglighet, sämre service och högre kostnader. När det gäller huruvida prioriteringar diskuterats eller fastställts inom hälso- och sjukvården för att åtgärda år 2000-problemen anger 12 landsting att sådana diskussioner pågår och 2 landsting att riktlinjer redan fastställts. Något mer än hälften av landstingen uppger sig ha börjat med en beredskapsplanering inriktad på 2000-skiftet.

Socialstyrelsen gör bedömningen att det är viktigt att huvudmännen utöver de direkta anpassningsåtgärderna även ser över sina beredskaps- och reservrutiner samt testar sin beredskap för det fall icke önskvärda händelser, trots vidtagna anpassningsåtgärder, skulle inträffa vid övergången till år 2000. I beredskapsplaneringen bör också ingå att se över

bemanningsbehovet inför skiftet till år 2000 och försörjningen med viktiga produkter.

Enligt Socialstyrelsen finns det fortfarande behov av stora insatser när det gäller åtgärder för anpassning av medicintekniska produkter, inte minst för att dessa produkter ofta innehåller s.k. inbäddade system. Svårigheter har förelegat att få fram dokumentation och garantier för 2000-säkringen från en del tillverkare av medicintekniska produkter. Det är därför viktigt att den personal som upphandlar sådana produkter ställer krav på leverantörerna att dessa deklarerar produkternas anpassning till 2000-skiftet.

När det gäller anpassningsarbetet inom den kommunala hälso- och sjukvården gör Socialstyrelsen bedömningen att detta är i full gång. I Svenska kommunförbundets enkät särredovisas emellertid inte förhållandena inom den kommunala hälso- och sjukvården. Svenska kommunförbundet avser emellertid att följa upp med en ny enkät till kommunerna under senare delen av hösten 1998. Socialstyrelsen har i denna enkätomgång möjlighet att få in frågor som mer specifikt kan belysa läget inom den kommunala hälso- och sjukvården.

Riskerna för störningar i hälso- och sjukvården, både den offentliga och den privata, är synnerligen beroende av anpassningen inom vissa infrastrukturella samhällssektorer som t.ex. i system för el, värme, vatten och avlopp samt telekommunikationer och andra kommunikationer. Ansvariga för anpassningen av dessa system är ofta kommunala och privata bolag. För att hälsoskyddet skall fungera på ett tillfredsställande sätt krävs också att kommunerna lyckas i sitt anpassningsarbete inte minst när det gäller vatten och avlopp samt sophämtning. Kommunerna måste försäkra sig om att eventuella entreprenörer inom dessa eller andra områden 2000-säkrar sin verksamhet.

De kontakter Socialstyrelsen haft med en del privata vårdgivare visar att anpassningsarbete pågår även inom det privata vårdområdet. De privata vårdgivarna är många och relativt svåra att nå då det inte finns en enhetlig organisation att vända sig till. IT-beroendet hos privata vårdgivare varierar också mycket. Socialstyrelsen har ändå för avsikt att göra en enkät till ett urval av privata vårdgivare, och då i första hand till vårdgivare med mer omfattande verksamhet, för att få bättre kunskap om det aktuella läget i anpassningsarbetet. Socialstyrelsen återkommer till denna fråga i nästa rapportering.

Socialstyrelsens sammanfattande bedömning

Med den information som Socialstyrelsen för närvarande har (och som i stor utsträckning grundar sig på sjukvårdshuvudmännens egna bedömningar) gör styrelsen bedömningen att det i nuläget inte finns något som talar för att allvarigare störningar kommer att inträffa inom hälso- och sjukvården i och med skiftet till år 2000, även om det inte kan uteslutas att vissa delar av verksamheten kan få störningar. För att allvarliga störningar skall undvikas krävs dock att det pågående anpassningsarbetet både hos sjukvårdshuvudmännen själva och inom de övriga samhällssektorerna som hälso- och sjukvården är beroende av är framgångsrikt. Samtidigt

behöver tempot i anpassningsarbetet troligen höjas hos vissa huvudmän för att de nödvändiga anpassningarna skall hinnas med i tid. Eftersom alla möjligheter till störningar inte kan förutses är det också viktigt att sjukvårdshuvudmännen ser över sin beredskapsorganisation och testar reservrutinerna för att på så sätt minska följderna av störningar.

Socialstyrelsens handlingsplan för det fortsatta 2000-arbetet

Socialstyrelsen avser att under år 1999 fortsätta att samarbeta med Landstingsförbundet när det gäller enkäter till landstingen för att följa upp läget i anpassningsarbetet inom landstingens hälso- och sjukvård. Socialstyrelsen planerar under år 1999 även en särskild enkät till ett urval vårdgivare i den privata hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen kommer också under år 1999 att följa upp arbetet med 2000-säkring i hälso- och sjukvården genom de tillsynsbesök och inspektioner som styrelsens tillsynsorganisation genomför.

När det gäller anpassningsläget i kommunerna kommer Svenska kommunförbundet under hösten 1998 att gå ut med en ny enkät till kommunerna. Socialstyrelsen kommer att få möjlighet att komplettera denna enkät med vissa frågor som rör den kommunala hälso- och sjukvården samt hälsoskyddet. Socialstyrelsen har också för avsikt att gå ut med separat information till utvalda grupper angående bl.a. hälsoskyddet.

Socialstyrelsen kommer utifrån några riskscenarier att göra konsekvensanalyser inom några viktiga delar av hälso- och sjukvården. Syftet är att särskilt uppmärksamma huvudmännens behov av beredskap med reservrutiner inom viktiga områden i hälso- och sjukvården samt att se i vad mån åtgärder inom den normala beredskapsplaneringen kan utnyttjas även inför 2000-skiftet. Socialstyrelsen planerar även att under år 1999 genomföra en beredskapsövning med sin ledningsorganisation för att förbereda 2000-skiftet.

5.9 Polisväsendet

Regeringens bedömning: Rikspolisstyrelsen har gett uppgiften hög prioritet. Den modell med olika scenarier som styrelsen utvecklar är väl ägnad att skapa bästa möjliga underlag för bedömning av riskerna inom området allmän ordning och säkerhet. Polisväsendets grundläggande betydelse i samhället gör att regeringen mycket noggrant kommer att följa upp resultaten av det arbete RPS bedriver och vidta de åtgärder som är nödvändiga. Det är emellertid för tidigt att nu dra några slutgiltiga slutsatser om vilka åtgärder som måste vidtas för att stärka polisens förmåga att upprätthålla allmän ordning och säkerhet vid störningar i viktiga samhällsfunktioner i anslutning till omställningen inför år 2000.

Uppdraget

Regeringen uppdrog i ett beslut den 25 juni 1998 åt Rikspolisstyrelsen (RPS) att göra en övergripande bedömning av konsekvenserna inom området allmän ordning och säkerhet av allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner, såsom kommunikationer, vatten- och elförsörjning, i samband med omställningen till år 2000. Underlag för RPS bedömningar skall lämnas av Statskontoret och av Överstyrelsen för civil beredskap. RPS lämnade en första redovisning av uppdraget den 1 oktober 1998. Ytterligare redovisningar skall lämnas den 1 mars 1999 och den 1 oktober 1999.

Beredskap inom polisväsendet

RPS är central förvaltningsmyndighet för polisväsendet och har tillsyn över detta. Styrelsens befogenheter att leda polisverksamhet koncentreras till situationer där det krävs en central överblick och samordning eller ett internationellt kontaktnät för att nå framgång i polisarbetet. Styrelsen svarar för bland annat utveckling, drift och förvaltning av de i vissa fall mycket stora centrala IT-system som används inom polisväsendet. Inom den lokala polisorganisationen, som består av 21 polismyndigheter, ansvarar respektive polismyndighet för de övriga tekniska stöd som är beroende av anpassningar inför omställningen till år 2000.

Den osäkerhet som råder om övergången till år 2000 komplicerar bedömningen av de konsekvenser eventuella störningar i IT-systemen kan få för området allmän ordning och säkerhet. RPS har därför uppdragit åt Forsvarets forskningsanstalt (FOA) att utarbeta ett antal tänkbara samhällsscenarier som åskådliggör effekter av allvarliga störningar i viktiga kommunikations-, försörjnings- och betalningssystem. Vidare kommer Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) att i samverkan med FOA utarbeta ett scenario som skall åskådliggöra psykologiska reaktioner bland allmänheten vid allvarliga störningar.

Resultaten från de scenarion som tas fram kommer att presenteras för polismyndigheterna, som skall bedöma vilka konsekvenser de kan få för området allmän ordning och säkerhet. Myndigheterna skall dessutom bedöma vilka svagheter som kan finnas i den egna organisationen samt föreslå åtgärder för att minimera risker och förbättra krishanteringsförmågan.

Med hjälp av scenariomodellen kommer RPS den 1 mars 1999 att kunna redovisa en första riskbedömning och beskrivning av konsekvenserna för området allmän ordning och säkerhet. En andra bedömning kommer att redovisas den 1 oktober 1999. I avvaktan på dessa har RPS redovisat några generella riskbedömningar.

Polisverksamheten är beroende av ett flertal grundläggande infrastruktur-system som står utanför polisens egen kontroll. En kontinuerlig tillförsel av elkraft är av synnerlig vikt för polisverksamheten. Endast för vissa begränsade verksamheter finns reservkraftsresurser tillgängliga. Telekommunikationer är av helt avgörande betydelse för polisverksamheten. Till viss del kan inskränkningar i teletrafiken ersättas med andra kommunikationssätt, främst radio. Radiosystemen är dock till stor del beroende av att de markbundna telekommunikationerna fungerar. Vidare är polisverksamheten starkt beroende av att det kollektiva persontrafiksystemet fungerar. Samma sak gäller för vatten- och avloppssystem, där polisens verksamhet är sårbar på samma sätt som samhället i övrigt.

De risker som finns i de viktiga infrastruktursystemen påverkar samhället i sin helhet och de har alla stora konsekvenser för området allmän ordning och säkerhet. Oavsett vilken omfattning eventuella störningar inom dessa system får kommer konsekvenserna inom området allmän ordning och säkerhet att bli betydande. Även mindre problem kan upplevas som oproportionerligt stora i en påfrestande situation och måste därför ges hög prioritet.

Det är ännu för tidigt att ange vilka åtgärder som måste vidtas för att stärka polisens förmåga att upprätthålla allmän ordning och säkerhet vid allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner. Rikspolisstyrelsens fortsatta arbete med regeringsuppdraget avser att ge svar på detta.

5.10 Räddningstjänsten

Regeringens bedömning: Av Statens räddningsverks redovisning beträffande den kommunala räddningstjänsten framgår att anpassningsläget inför år 2000 varierar över landet. Räddningsverket avser att inom ramen för sin tillsynsverksamhet, med stöd av länsstyrelserna, följa upp räddningstjänstens anpassningsarbete. Det är därför för tidigt att nu dra några säkra slutsatser om räddningstjänstens förmåga i anslutning till omställningen inför år 2000.

Skälen för regeringens bedömning: Räddningstjänst definieras i 2 § första och andra styckena räddningstjänstlagen (1986:1102):

”Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön. Till räddningstjänst hänförs också räddningsinsatser som görs enligt 25–27 a §§ utan att det har inträffat någon olyckshändelse eller föreligger överhängande fara för en olyckshändelse.”

Ansvarsfördelningen för räddningstjänst är enligt lagen att varje kommun skall svara för räddningstjänsten inom kommunen med undantag för de som omfattas av statliga räddningstjänsten. Polisen svarar för fjällräddningstjänsten och efterforskning av försvunna personer i andra fall. Vid flyghaverier svarar Luftfartsverket för räddningstjänsten. Sjöfartsverket svarar för efterforskning av och räddning av människor, som är

eller kan befaras vara i sjönöd, och för sjuktransporter från fartyg. Kustbevakningen svarar för räddningstjänsten när olja eller andra skadliga ämnen kommit ut i havet och Väneren, Vättern samt Mälaren. Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning svarar respektive länsstyrelse för.

Tillsyn över efterlevnaden av räddningstjänsten inom respektive kommun svarar en kommunal nämnd för, inom länet av länsstyrelsen och centralt av Statens räddningsverk.

Det åligger kommuner och de statliga myndigheter som ansvarar för räddningstjänsten att se till att det finns anordningar för alarmering av räddningstjänstorganen. Staten har slutit avtal med SOS Alarm AB om SOS-tjänsten. Statens räddningsverk har tillsynsansvaret för avtalet mellan staten och SOS Alarm AB.

Räddningstjänsten är utformad för att kunna fungera i svåra situationer. Detta innebär att den är utrustad så att den självständigt kan utföra sina uppdrag. Förutsättningarna för räddningstjänsten är dock beroende av ett antal system som måste klara omställningen till år 2000. En förutsättning för att räddningstjänsten skall kunna larmas är att SOS-tjänsten fungerar även vid en större belastning. SOS Alarm AB:s bedömning i dag är att omställningen till år 2000 inte skall orsaka driftsstörningar i larmfunktionen.

Räddningstjänstens uthållighet är beroende av att vatten- och elförsörjning fungerar tillfredsställande. Vattenförsörjningen är ett kommunalt ansvar och det ligger således på respektive kommun att ta ansvar för detta anpassningsarbete. För elförsörjningen finns både ett ansvar hos den lokala eldistributören och hos det centrala organet Svenska kraftnät. En ytterligare förutsättning för en väl fungerande räddningstjänst är att telekommunikationerna fungerar. Vid behov kan räddningstjänsten klara vattenförsörjningen i viss mån genom att hämta vatten från ytvattentäkter och elförsörjningen kan ske med stöd av motordrivna reservaggregat.

Statens räddningsverk har lämnat en första redovisning med bedömning av risker och övervägda behov av åtgärder inför omställningen till år 2000. Räddningsverket har hos samtliga kommuner påpekat vikten av att anpassningsarbete sker och lämnat förslag till vad detta arbete bör omfatta ur ett räddningstjänstperspektiv. Anpassningsläget i den kommunala räddningstjänsten varierar över landet.

SOS Alarm AB inventerar möjliga felkällor och går igenom hårdvara, operativsystem och applikationer.

Det fortsatta arbetet med år 2000 problem kommer att ge en bättre bild av vilka åtgärder olika aktörer förbereder. Arbetet kommer också att ge underlag för eventuella åtgärder som skall vidtas.

Anpassningsarbetet för den kommunala räddningstjänsten omfattar bedömning av riskerna, analys, prioritering och anpassningsåtgärder för att säkerställa räddningstjänstens förmåga. Räddningsverket planerar inom ramen för sin tillsynsverksamhet att med stöd av länsstyrelserna följa upp räddningstjänstens anpassningsarbete. Detta planeras ske vid fyra tillfällen under år 1998 och år 1999.

Regeringen anser det angeläget att det påbörjade anpassningsarbetet får heltäckande spridning över landet och att eventuella behov av åtgärder

5.11 Försvarsmakten

Regeringens bedömning: Det är tillfredsställande att anpassningsarbetet nu har högsta prioritet inom Försvarsmakten. Ett viktigt mål för Försvarsmakten måste vara att helt eliminera allvarliga konsekvenser för allmänheten. Från försvarssynpunkt är det av stor betydelse att krigsdugligheten och beredskapen inte påverkas negativt. De redovisningar som Försvarsmakten hittills lämnat avseende anpassningsarbetet visar att det finns goda förutsättningar för att dessa målsättningar kan uppfyllas på ett ändamålsenligt sätt.

Skälen för regeringens bedömning: Försvarsmakten är den myndighet inom Försvarsdepartementets ansvarsområde som till följd av såväl storlek som verksamhetens innehåll står inför det i särklass största anpassningsarbetet inför år 2000. Med anledning härav har regeringen och Försvarsdepartementet parallellt med de generella kraven på återrapportering anmodat Försvarsmakten att lämna fördjupade redovisningar avseende anpassningsarbetet. Försvarsmakten har dessutom anmodats att redovisa eventuella konsekvenser för allmänheten och för försvarsförmågan i händelse av utebliven anpassning.

Av de redovisningar som hittills lämnats av Försvarsmakten har framkommit att områden som potentiellt skulle kunna medföra konsekvenser för allmänheten i händelse av en utebliven anpassning i första hand berör flyg-, sjö- och trafiksäkerheten samt vapenområdet. Försvarsmakten har dock i hittills genomfört arbete bedömt att några sådana risker inte föreligger. Försvarsmakten bedömer att några sådana risker inte heller kommer att föreligga före eller efter årsskiftet 1999/2000.

Beträffande det nu pågående anpassningsarbetet kan framhållas att Försvarsmakten tecknat avtal med Försvarets materielverk för att kunna inventera, prioritera och åtgärda de berörda systemen. Direktiv för 2000-säkring har utarbetats, vilka bl.a. innehåller ansvars- och rollfördelning samt riktlinjer och stöd för det arbete som skall genomföras vid Försvarsmaktens olika organisationsenheter.

Försvarsmakten räknar med att erforderliga anpassningsåtgärder kan ske före år 2000 i de verksamhetskritiska informationssystemen. Försvarsmakten kommer däremot inte att hinna åtgärda alla inbäddade och tekniska system före år 2000. Arbetet inriktas mot att 2000-säkra systemen så att Försvarsmakten kan upprätthålla erforderlig förmåga att lösa sina uppgifter, vilket även innefattar räddningstjänst och stöd till samhället vid svåra påfrestningar i fred. Målet är att verksamhetskritiska informationssystem skall vara åtgärdade före den 31 december 1998 och att prioriterade tekniska och inbäddade system skall vara åtgärdade före den 1 juli 1999. De system som Försvarsmakten kommer att använda efter årsskiftet 1999/2000 skall vara testade och säkra. Ett nyttjandeförbud kommer att utfärdas för de system som inte uppfyller detta krav. En slutlig

bedömning av nyttjandeförbudens konsekvenser och därmed den samlade försvarsförmågan kommer Försvarmakten att kunna redovisa under senare delen av år 1999. Skr. 1998/99:40

5.12 Överstyrelsen för civil beredskap

Regeringens bedömning: Överstyrelsens för civil beredskap arbete, vad avser stöd till aktörer inom civila försvaret i deras arbete inför år 2000, sker enligt regeringens bedömning på ett ändamålsenligt sätt. Detta kommer att medge att aktörerna har bättre förutsättningar att klara av eventuella problem inför år 2000.

Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) är beredskapsmyndighet inom det civila försvaret med vissa samordnande uppgifter avseende det civila försvaret. Utöver detta är ÖCB ansvarig myndighet för bl.a. funktionen Civil ledning. I funktionen ingår bl.a. de områdesansvariga organen i den så kallade ledningskedjan, dvs. civilbefälhavarna, länsstyrelserna och kommunstyrelserna.

ÖCB arbetar även med säkerhetsanalyser av samhällsviktiga datasystem vad gäller beredskapsmyndigheter (se 22 a § beredskapsförordningen (1993:242)). I de föreskrifter och allmänna råd avseende grundssäkerhet hos samhällsviktiga datasystem som ÖCB meddelat (FA22) ställs krav som också berör 2000-omställningen inom dessa områden.

Under år 1998 har ÖCB utarbetat scenarier för att beskriva händelser som kan inträffa som en följd av störningar eller stopp i IT-stöd vid skiftet till år 2000. Avsikten är att aktörer inom det civila försvaret skall få möjligheter att öva bl.a. beslutsprocesser. ÖCB bistår även med råd om hur övningar kan genomföras.

ÖCB kommer att verka för en ökad medvetenhet om vikten av att göra bedömningar av vilka konsekvenser som störningar eller stopp i IT-stödet kan få. I detta arbete ingår också att bedöma och lämna förslag på vilka samhällsfunktioner som i första hand bör prioriteras med hänsyn till omfattningen av de konsekvenser som störningar i IT-stödet kan få.

I regeringens uppdrag från den 25 juni 1998 avseende ÖCB:s stöd till länsstyrelserna ingår även att myndigheten skall lämna stöd till Rikspolisstyrelsen i dess arbete med att förbereda hantering av eventuella störningar i samhället.

ÖCB har även inlett diskussioner med Försvarmakten vad gäller behov av samordning och inriktning av förberedelsearbetet inför år 2000. I detta ingår bl.a. att se på möjligheterna att utnyttja Försvarmaktens resurser avseende mobil reservkraftsutrustning.

Regeringens bedömning: Sveriges Television AB, Sveriges Radio AB, Sveriges Utbildningsradio AB och Teracom AB har en skyldighet att hålla en beredskap och utarbeta planer för sina verksamheter under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Radions och televisionens stora betydelse för samhället motiverar en fortsatt hög sådan beredskap, i vilken arbetet med att säkra företagens IT-system inför övergången till år 2000 ingår som en naturlig del.

Skälen för regeringens bedömning

Allmänt

Radion och televisionens stora betydelse för samhället motiverar att det ställs krav på en hög säkerhet i verksamheten. Riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition Radio och TV under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred (prop. 1996/97:158, bet. 1996/97:KU3, rskr. 1996/97:18) innebär bl.a. att regeringens beredskapskrav på Sveriges Television AB, Sveriges Radio AB, Sveriges Utbildningsradio AB och Teracom AB har setts över och förtydligats samt att Styrelsen för psykologiskt försvar har fått nya uppgifter som samrådsorgan i frågor om beredskap på medieområdet.

Utgångspunkten för ett säkert och uthålligt distributionssystem för radio och TV är de krav som regeringen ställer på enskilda programföretag om den tekniska säkerheten och kvaliteten i sändningarna. För närvarande ställer regeringen sådana krav endast på public service-företagen Sveriges Television AB (SVT), Sveriges Radio AB (SR) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR). I företagens sändningstillstånd finns krav på att hålla en hög teknisk kvalitet på sändningarna. Sändningarna skall ske med så god säkerhet att eventuella sändningsavbrott blir så korta som möjligt. Det är företagens ansvar att ställa de krav på sina leverantörer av tjänster för utsändning och programinsamling som är nödvändiga för att uppfylla de säkerhets- och beredskapskrav som företagen åläggs av regeringen.

Teracom AB (Teracom) har en särställning genom bolagets ansvar för den huvudsakliga distributionen av radio och TV i Sverige. Staten har i december 1997 träffat ett avtal med Teracom om verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Teracom skall ha en beredskap för verksamheten under sådana situationer. Avtalet innebär vidare att Teracom skall planera för och göra bedömningar av de hot och risker som kan föreligga för verksamheten samt vidta de åtgärder som behövs med anledning därav.

Sedan länge finns en planering för att hantera fredstida katastrofer och andra händelser som kan orsaka störningar i såväl produktion som överföring och utsändning. Såväl Teracom som public service-företagen har nu utifrån de nya förutsättningar som beskrivits i det föregående anpassat sina beredskapsplaner till att omfatta en beredskap för verksamheten såväl under höjd beredskap som vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Detta innebär att befintlig planering ses över och anpassas vid behov.

Särskild uppmärksamhet ägnas för närvarande åt anpassning av beredskapsåtgärderna i samband med införandet av digital teknik.

Exempel på åtgärder som vidtas är säkerställande av alternativa sändningsplatser för centrala nyhetsredaktioner, anläggningskydd, IT-säkerhet, kompletteringar i installationer på skyddade produktionsplatser samt fortsatt upprättande av alternativa sändningsvägar och reservfunktioner såsom reservverk, programmatning via satellit och mobila reservutrustningar. Företagens bedömningar redovisas årligen i beredskapsplaner till regeringen. Regeringen har erfarit att företagen i sina kommande beredskapsplaner avser redovisa arbetsläget när det gäller IT-omställningar inför skiftet till år 2000.

Säkerhet i olika datasystem är en naturlig del i företagens beredskapsplanering utifrån en bedömning av de risker som kan finnas för verksamheten. Regeringen har därför kommit till slutsatsen att det utöver dessa generella säkerhets- och beredskapskrav som gäller inte kräver specifika krav på företagen vad gäller planeringen av IT-säkerheten inför övergången till år 2000.

Nedan redovisas företagens egna bedömningar av läget när det gäller säkring av IT-system inför år 2000.

Teracom AB

Teracom har sedan år 1996 arbetat med frågan i vilken utsträckning problem kan uppkomma för verksamheten vid övergången till år 2000 i företagens olika IT-system samt vilka åtgärder som i så fall behöver vidtas. Under år 1997 har en omfattande studie genomförts av samtliga stödsystem i företaget. Totalt sett anser Teracom att de problem som identifierats och de därmed förknippade åtgärdskostnaderna är förhållandevis måttliga.

Teracom har utsett operativt ansvariga som arbetar för att övergången till år 2000 skall kunna ske utan problem. Rapportering sker en gång per kvartal i ledningsforum samt på anmodan till styrelsen. Resurser för att kunna genomföra nödvändiga åtgärder har säkrats.

En inventering har genomförts av samtliga IT-stöd som används i verksamheten, inbegripet vilka objekt som berörs respektive inte berörs. Arbetet med att inventera samt analysera s.k. inbäddade system och processorer i produktionsnätet samt reservrutiner för produktion pågår. En uppskattning ger vid handen att 70 procent av olika datautbyten mellan kritiska system har identifierats och analyserats.

Teracom är även beroende av att underleverantörer klarar sina åtaganden. Dokumenterade utfästelser finns, och ett mer genomgripande och kompletterande arbete gentemot leverantörer pågår. Teracom för också en aktiv dialog med större kunder kring bl.a. definitionen av tekniska gränssnitt och dataflöden för olika tjänster.

Teracom bedömer att samtliga objekt som är kritiska för verksamheten och som behöver korrigeras, bytas ut eller etableras särskild beredskapsplan för, kommer att vara åtgärdade, testade och driftsatta senast den 1 oktober 1999.

Arbetet med år 2000-problematiken på Sveriges Television AB (SVT) startade år 1997 och beräknas vara klart i mitten av år 1999. En central projektgrupp har utsetts inom SVT, som bl.a. svarar för bevakning, samordning, rapportering och uppföljning av projektet. Projektets uppdrag omfattar hela SVT, men ansvaret för åtgärdandet av upptäckta problem ligger på respektive enhet inom bolaget. SVT:s styrelse har informerats om projektet och har också begärt att få en rapport på senhösten 1999 om utfallet av den riskanalys som nu har påbörjats. Information om arbetet har spridits till samtliga medarbetare på SVT.

Huvudmålet är att säkerställa att SVT:s samtliga IT-system och inbäddade system i produktionsutrustning, hissar, inpasseringssystem etc. skall fungera även efter skiftet till år 2000. I ett första steg görs en inventering av alla datasystem, datorer, nätverksutrustning, produktionsutrustning, kontorsmaskiner och system i byggnader som kan innehålla datumklockor. All utrustning som är viktig för verksamheten och innehåller mikrochips eller inbäddade system skall kontrolleras.

I ett andra steg görs en analys av inventerat material avseende påverkan vid skiftet till år 2000 och i ett tredje steg testas systemen. Valda datasystem kommer att kontrolleras i en simulerad nätverks- och testmiljö. Slutligen kommer upptäckta fel och brister att åtgärdas. En riskanalys håller på att tas fram. Denna analys siktar på att klargöra vad som bör åtgärdas om någon eller några anläggningar, leverantörer, system etc. fallerar, trots de åtgärder för att säkra driftssäkerheten som nu sätts in.

SVT är i flera fall beroende av att aktörer i omvärlden, leverantörer etc. klarar sina eventuella problem. Exempel på sådana tjänster är elförsörjning, tele- och satellittjänster samt distributionen av TV-program. SVT ställer därför nödvändiga krav på alla sina leverantörer av tjänster och utrustning.

Sveriges Radio AB

Sveriges Radios direktion antog under år 1997 en handlingsplan för säkerställande av verksamheten vid skiftet till år 2000. Företaget har genomfört en systematisk kartläggning och inventering av samtliga dataapplikationer som utnyttjar en datumrelation. Aktiviteter, ansvarsområden, statusnivåer och prioriteringsnivåer är fastställda. Direktionen har fastställt företagets krav på 2000-säkerhet vid upphandling av ny utrustning och produktdeklarering av befintliga system och mikroprocessorstyrd verksamhet. Samråd med externa företag, särskilt Teracom AB, sker löpande.

Ledningen för Sveriges Radio har utsett särskilt ansvariga för arbetet med att säkra verksamheten vid skiftet till år 2000. Sveriges Radios direktion fungerar som särskild styrgrupp för projektet. Arbetet med att säkerställa företagets vitala system bedrivs i projektform. En särskild bemanningsplan har upprättats för de kritiska datum som berörs. Styrelse och revisorer informeras fortlöpande om arbetet.

Sveriges Utbildningsradio AB (UR) påbörjade år 1997 arbetet med att se över och åtgärda riskerna för verksamhetens IT-system inför övergången till år 2000. En särskild projektgrupp har utsetts inom UR som ansvarar för analys och åtgärder. UR ingår tillsammans med SVT, SR och Tera-com i en gemensam grupp som arbetar med inventering av problem och eventuella åtgärder för sändningsverksamheten. I fråga om intern produktionsteknik har UR gått igenom samtliga system och har åtgärdat eller håller på att åtgärda tänkbara problem. Detta arbete kommer, enligt UR, att vara avslutat vid halvårsskiftet år 1999. UR:s egen bedömning är att man genom hittills vidtagna åtgärder har full kontroll över frågan.

5.14 Post

Regeringens bedömning: Posten AB har påbörjat arbetet med omställningen till år 2000 i god tid och bolaget har deklarerat att arbetet kommer att vara klart före halvårsskiftet år 1999. Stöd och kontroll av arbetet drivs av Postens ledning via ISG-2000, som är Postens samordningsprogram för 2000-skiftet. Posten är i sin verksamhet beroende av samhällets infrastruktur, framför allt el, telekommunikationer och transporter klarar övergången till år 2000.

Skälen för regeringens bedömning

Riskbedömning av Posten AB:s verksamhet

Posten AB (Posten) har i dag, genom sina tillståndsvillkor, ansvaret för den samhällsomfattande posttjänsten. Minst 85 procent av brevförändelserna inom den samhällsomfattande tjänsten skall enligt postförordningen (1993:179) levereras över natten. Vid större störningar i bolagets terminalanläggningar och distributionssystem kan uppfyllandet av statens krav på postservicen helt eller delvis ej komma att tillgodoses eller rent av omöjliggöras. I det fall att en sådan störning skulle bli långvarig kan möjligheten att sprida information till landets alla medborgare försvåras avsevärt.

Posten har i god tid påbörjat sitt arbete med IT-omställningen inför år 2000. Bolaget räknar med att vara klart med planerade åtgärder och tester före halvårsskiftet 1999. Posten är i sin verksamhet beroende av samhällets infrastruktur, framför allt el, telekommunikationer och transporter klarar övergången till år 2000. Posten har framhållit att bolaget, för att fullgöra sina åtaganden är starkt beroende av att andra inom transportsektorn, främst inom Luftfartsverket, SJ:s och Banverkets områden, också har 2000-säkrat sina verksamheter.

Inom Posten pågår arbetet med att 2000-säkra verksamheten inom alla enheter. Målet för arbetet är att nå större säkerhet och jämnare kvalitet än tidigare. Stöd och kontroll av arbetet drivs av Postens ledning via ISG-2000, som är Postens samordningsprogram för 2000-skiftet, samtidigt som ansvaret för anpassningsarbetet ligger helt på de enskilda enheterna.

Fokus för 2000-arbetet inom Posten ligger för närvarande på att planera lämpliga tester mellan de olika enheternas IT-system och att tillsammans med viktiga kunder och samarbetspartner utarbeta liknande tester. Testerna kan emellertid göras först efter det att alla inblandade parter är färdiga med sina egna IT-system och dessa kommer därför att genomföras först under våren 1999.

Samtidigt med detta arbete pågår en genomgång av olika typer av avtal. Postens största leverantörsberoende finns i dag inom affärsområdet Posten Brev och rör främst brevsorteringsanläggningarna. Ett nära samarbete sker därför med leverantörerna för dessa anläggningar så att dessa skall klara omställningen. Posten har också anskaffat reservkraftsanläggningar till alla postsorteringsterminaler. Reservkraftsanläggningarna är till hälften bekostade av PTS av beredskapsskäl.

5.15 2000-omställningen ur ett brukar- och konsumentperspektiv

Regeringens bedömning: Varje producent och leverantör av t.ex. datorer, el, finansiella tjänster, post- och telekommunikationer bör upplysa brukare om hur produkter kommer att fungera och tjänster tillhandahållas även efter skiftet. Därvid bör de informera om hur man skall försöka bemästra de svårigheter som kan uppstå.

Skälen för regeringens bedömning: Medborgarna och företagen är på olika sätt och i olika sammanhang "användare" av produkter, tjänster och nyttigheter som påverkas av eventuella IT-omställningar inför skiftet till år 2000. Det kan gälla användandet av datorer och hemelektroniska produkter, tillgodogörandet av finansiella tjänster, nyttjandet av energi, post- och telekommunikationer etc. Regeringens bedömning av aktuellt läge i de viktigaste samhällssektorerna som kan störas till följd av IT-omställningar vid tusenårsskiftet redovisas i det följande. Inledningsvis bör dock några viktiga aspekter beröras från ett rent brukarperspektiv.

Informationsaspekten är av fundamental betydelse. Företagen ser normalt till att försöka skaffa sig kunskap om 2000-frågor. För enskilda användare och konsumenterna kan det emellertid förhålla sig delvis annorlunda. Här måste krav ställas på att de informeras om dessa frågor när de har samband med produkters funktion och viktiga nyttigheters och tjänsternas fortsatta tillhandhållande. De bör därvid upplysas om de eventuella riskerna och om vad de själva kan göra för att minimera dessa. Därvid bör bl.a. uppmärksammas de konsumenterna som kan ha särskilda behov, exempelvis därför att de är funktionshindrade.

Informationen kan också avse vilka rättigheter konsumenterna har enligt t.ex. konsumentköplagen om en dator fallerar eller hur deras TV- och videoapparater eller hushållsapparater kan påverkas av IT-omställningen. I det sammanhanget förtjänar det att uppmärksammas hur skyddet i olika typer av försäkringar är utformat för att möta de eventuella krav på

Allmänhetens kännedom om 2000-frågan.

Krav har aktualiserats från många håll på att allmänheten måste få mer kunskap i 2000-frågan. Detta har tagits upp i olika internationella rapporter. Utgångspunkten bör vara att man som konsument bör vara medveten om huruvida en vara som köps är 2000-säker, eller om garantin gäller om varan inte visar sig klara av att hantera 2000-skiftet. Ökad medvetenhet hos konsumenterna kan dessutom skapa ett tryck underifrån som driver på arbetet hos producenterna.

Småföretagen är en annan grupp som, vilket redan nämnts, behöver mer information för att veta vad som är problemet och på vilket sätt det kan åtgärdas och för att inse allvaret i frågan.

2000-delegationen har undersökt allmänhetens kännedom om 2000-frågan. Studien visar att många har hört talas om 2000-frågan (84 procent av ca 1 000 tillfrågade), vilket troligen kan tillskrivas svenskarnas stora mediekonsumtion, eftersom nästan alla som hade hört talas om frågan hade fått informationen via medier. Men trots att kännedomen tycks vara stor är det få som relaterar 2000-frågan till samhällsstörningar, som t.ex. störningar i vatten- eller elförsörjningen, finanssystemet, kommunikationssystemet eller liknande.

Det är angeläget att överväga kunskapshöjande informationsåtgärder riktade mot den enskilde individen om de potentiella konsekvenserna. Risken är annars att det kan uppstå allvarliga situationer om störningar blir verklighet. Okunskap eller felaktig information kan också leda till ryktesspridning som kan få allvarliga konsekvenser. En bred och sakligt upplagd information till allmänheten bör därför genomföras.

6 Övriga sektorer

6.1 Kommuner och landsting

Regeringens bedömning: Det kommunala självstyret innebär att kommun och landsting har en handlingsfrihet i förhållande till staten när de utför sina uppgifter. Handlingsfriheten skall ses i perspektivet av det betydande ansvar kommuner och landsting som huvudmän har för flera samhällsviktiga funktioner.

Många kommuner är också ägare till bolag som handhar samhällsviktiga funktioner, t.ex. energi- och vattendistribution. En fjärdedel av kommunerna uppgav våren 1998 att de inte inventerat de tekniska system som innehåller inbäddade processorer. Det gäller områden som tillhandahållandet av vatten, avlopp och energi. En tredjedel av landstingen uppgav i september 1998 att de inte klarar övergången till år 2000 utan problem. Mot denna bakgrund vill regeringen betona att det i kommunernas och landstingens roller som huvudmän och ägare

ligger ett operativt helhetsansvar för anpassningsarbetet och 2000-säkringen inom respektive samhällsfunktion. Det operativa ansvaret förutsätter samordning på ledningsnivå inom varje kommun och landsting. Varje kommun och landsting ansvarar för att bedöma risker för störningar i sin verksamhet samt att vidta olika åtgärder för att såväl motverka störningar som hantera effekter av eventuella störningar.

Eftersom osäkerheter kvarstår om vilka följder omställningen till år 2000 får är det naturligt att planeringen även innefattar väl fungerande och realistiska reservrutiner.

Skälen för regeringens bedömning

Statens roll

Staten ansvarar för att följa förberedelsearbetet i kommuner och landsting och att göra övergripande nationella bedömningar av anpassningsläget och eventuella risker för störningar inom olika samhällsfunktioner och i vissa fall av behovet av beredskapsåtgärder. Statliga myndigheter utövar tillsyn över flera av de samhällsviktiga funktionerna inom kommuner och landsting. Dessa myndigheter har fått regeringens uppdrag att inom sina respektive sektorer återkommande göra bedömningar av läget vad gäller 2000-problemet.

Kommuner och landsting ansvarar för samhällsviktiga funktioner

Kommuner och landsting ansvarar för flera viktiga samhällsfunktioner. Kommunerna ansvarar bl.a. för social omsorg (barnomsorg, äldre- och handikappomsorg samt individ- och familjeomsorg), eldistribution, renhållning och avfallshantering, vatten och avlopp, värmedistribution, räddningstjänst, civilt försvar, miljö- och hälsoskydd, plan- och byggfrågor samt grund- och gymnasieskola. Landstingen ansvarar bl.a. för hälso- och sjukvård samt tandvård för barn och ungdomar upp till 20 års ålder. Landstingens verksamhet är beroende av kvalificerad medicinteknisk utrustning och olika former av försörjningssystem. Hälso- och sjukvården är också i stor utsträckning beroende av andra samhällsfunktioner, t.ex. system för el, vatten och avlopp, värme, telefoni och andra kommunikationer. Landstingen är liksom kommunerna beroende av inbäddade informationstekniska system för driften av sin verksamhet.

Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet sprider kunskap om läget inom kommun- och landstingssektorn och stöder aktivt kommuner och landsting i deras omställningsarbete. Kommunförbundet sprider testresultat och erfarenheter från omställningsarbetet till samtliga kommuner. Landstingsförbundet har också inrättat en central grupp för att leda och samordna 2000-arbetet samt fem undergrupper eller motsvarande för viktiga områden för IT-stöd. En viktig uppgift i detta sammanhang är att löpande följa kommunernas och landstingens omställning till år 2000.

Den enkätundersökning avseende kommunernas 2000-problem som Svenska kommunförbundet genomförde under våren 1998 har kompletterats under sommaren. Samtliga kommuner har numera påbörjat sitt 2000-arbete. Många kommuner befinner sig i en inventeringsfas. Allt fler kommuner har börjat vidta åtgärder utifrån den genomförda inventeringen. Hälften av kommunerna uppger att det saknas ett tydligt uppdrag från kommunledningen till kommunens förvaltningar angående 2000-problemet. Cirka en fjärdedel av kommunerna har inte börjat inventera de tekniska system som innehåller inbäddade processorer. Det gäller områden som tillhandahållandet av vatten, avlopp och energi. Kommunförbundet planerar att genomföra en uppföljande enkätomgång under november och december 1998. Socialstyrelsen kommer att beredas möjlighet att formulera frågor till denna enkät.

Landsting

Landstingens centrala grupp för 2000-anpassningen i landstingens IT-stöd har tillsammans med Socialstyrelsen under september 1998 genomfört en enkätundersökning för att beskriva och följa upp landstingens arbete med att anpassa IT-stöden till år 2000.

Sammanfattningsvis uppger tjugo landsting att 2000-anpassningen utgör ganska stora problem för dem. Endast fyra landsting anser att en stor del av åtgärdsarbetet är genomfört. Tjugo landsting menar att åtgärdsarbetet är i full gång men att mycket arbete återstår. Sjutton landsting bedömer riskerna som ganska små att 2000-anpassningen medför verksamhetsstörningar som medför sämre vård och service till patienterna. En tredjedel av landstingen bedömer sig inte klara övergången utan problem. Två tredjedelar av landstingen bedömer att de kan klara övergången genom åtgärder i befintliga system eller genom införandet av nya system.

6.2 Socialförsäkringsområdet

Regeringens bedömning: Omställningsarbetet inom socialförsäkringsområdet inför år 2000 har en hög komplexitet och är mycket omfattande, samtidigt som andra omfattande utvecklingsarbeten görs. Bland annat skall det reformerade ålderspensionssystemet införas. Trots detta bedöms att Riksförsäkringsverket har en tillfredsställande kontroll över 2000-omställningen.

Skälen för regeringens bedömning

Allmänt

Inom socialförsäkringsområdet är beroendet av ett väl fungerande IT-stöd av central betydelse. Socialförsäkringens administration betalar ut ca 300 miljarder kronor per år i ersättningar, vilket motsvarar ca 25 procent av den privata konsumtionen. Inom socialförsäkringsområdet är Riksför-

säkringsverket ansvarig systemägare av de gemensamma IT-stöden vilket också innebär ett ansvar för det omfattande utvecklingsarbetet som är nödvändigt av IT-stöden. I detta ansvar ligger också att verket har ansvar för arbetet med att 2000-säkra de gemensamma IT-stöden.

IT-verksamheten inom socialförsäkringens administration är mycket komplex. Ett omfattande arbete inom Riksförsäkringsverket pågår för att utveckla och förbättra administrationens IT-stöd. Ett viktigt syfte med detta arbete är att förbättra de allmänna försäkringskassornas IT-stöd för att effektivisera handläggningen av socialförsäkringen. Parallellt med den pågående utvecklingen av IT-stöden driver Riksförsäkringsverket även utvecklingsarbetet av det nya pensionssystemet som träder i kraft successivt från år 1999 och arbetet med att 2000-säkra samtliga IT-system. Dessa uppgifter har högsta prioritet inom organisationen. Riksförsäkringsverket beräknar att 2000-säkringen under en treårsperiod kommer att kosta verket knappt 300 miljoner kronor och arbetet sysselsätter ca 140 personer.

Riksförsäkringsverket har med anledning av uppdrag i regleringsbrev avseende år 1998 rapporterat om IT-verksamhetens utveckling inom socialförsäkringsområdet. Denna rapportering innehåller i enlighet med uppdraget också information om vilka åtgärder som vidtagits för att säkerställa funktionaliteten inför övergången till år 2000. Riksförsäkringsverket skall före utgången av år 1998 till regeringen inkomma med en förnyad rapportering inom området.

I Riksförsäkringsverkets rapportering lämnas en översikt av vad som måste säkerställas inför år 2000 avseende IT-systemen inom socialförsäkringen samt en rapport om hur långt Riksförsäkringsverket kommit i detta arbete. Nedan redovisas dessa uppgifter. Vissa uppgifter bygger på arbetsläget i oktober och november 1998.

Riksförsäkringsverket konstaterade i juni 1998 liksom vid tidigare tillfällen att arbetet med 2000-säkringen inom applikationsdelen var förknippad med allvarliga förseningsrisker. Men riskerna är numera mindre och arbetet med 2000-säkringen flyter planenligt. Ett antal åtgärder har vidtagits, bl.a. har lednings- och ansvarsfunktioner omorganiserats och tydliggjorts. Arbetet har också stärkts kompetensmässigt och olika avgränsningar har gjorts. Riksförsäkringsverket har också genomfört en riskanalys över vad som totalt sett skulle kunna inträffa vid övergången till år 2000, vilket resulterat i en handlingsplan. En ny beredskapsplan för svåra och kritiska situationer inom socialförsäkringen med olika reservrutiner har utarbetats, vilket är en del av handlingsplanen.

Regeringen konstaterar liksom Statskontoret att omställningsarbetet inom socialförsäkringen har hög komplexitet och är mycket omfattande såväl verksamhetsmässigt som personellt. Arbetet bedrivs med stark medvetenhet och förankring i Riksförsäkringsverkets ledning. Ett tillfredsställande grepp om 2000-omställningen förefaller därför föreligga.

Socialförsäkringsapplikationer

Socialförsäkringens applikationssystem består av ca 5 800 program, som utvecklades framför allt under 1970- och 1980-talen. Programmen består

av ca 6 miljoner kodrader och analysen har visat att datum finns på var tionde rad. Den jämförelsevis mycket höga datumförekomsten beror på att socialförsäkringen till stor del bygger på ersättningar för vissa tidsperioder, där datumen är viktiga delar i handläggningen. En genomgång av arbetsläget i november 1998 visade att av de 5 800 programmen är ca 4 900 säkrade och arbete pågår med ytterligare ca 900 program men Riksförsäkringsverket konstaterar också att detta arbete är mer komplext än vad som kunde förutses och att arbetet tar mer resurser i anspråk än vad som planerats.

Hårdvara och standardprogramvaror

Riksförsäkringsverket har central utrustning på ett antal tekniska plattformar. I dessa ingår bl.a. stordatorer där socialförsäkringsapplikationerna till största delen körs, samt persondatorer i lokala nätverk. Till detta kommer kommunikationsnät med tillhörande kommunikationsutrustningar och kommunikationsprogramvaror. Totalt sett finns det ca 500 olika produkter som måste säkerställas. Arbetet flyter till största delen planenligt och i oktober 1998 var Riksförsäkringsverket bl.a. klart med installationen av ett 2000-säkert operativsystem för stordatorer.

Övriga system

Här finns utrustning som inpasseringssystem, fastighetssystem m.m. som framför allt kan ha problem med s.k. inbäddade system. Enligt Riksförsäkringsverket flyter denna del planenligt.

6.3 Företagssektorn

Regeringens bedömning: Stora företag har tidigt insett att 2000-skiftet kan utgöra ett hot mot den egna affärsverksamheten och arbetet har varit i gång sedan lång tid. Bedömningen är att bilden är splittrad men att det fortfarande finns anledning till oro.

För de små och medelstora företagen är bedömningen att anpassningsarbetet inte har kommit tillräckligt långt. Bland de allra minsta företagen är medvetenheten sannolikt mycket låg om problemets art och hur det kan slå mot verksamheten. Gentemot de små och medelstora företagen krävs således fortsatta insatser. Det är samtidigt viktigt att branschorganisationer m.fl. stöttar företagen så att de snabbt kommer i gång med arbetet.

Regeringen överväger olika åtgärder för att skapa öppenhet kring 2000-arbetet.

Allmänt

Vid 2000-delegationens sammanträde i juni 1998 meddelade Industriförbundet att läget är fortsatt allvarligt inom företagssektorn även om aktivitetsnivån har ökat markant. De stora företagens beroende av små företag och av infrastrukturen i stort gör att osäkerheten är stor. Företagen anser att man nu tvingas att göra prioriteringar. Vid samma möte redovisade Företagarnas Riksorganisation att läget för omställningen vid små och medelstora företag är svårtolkat men att allt tyder på att arbetet släpar efter och att åtgärder måste vidtas för att trygga verksamheten.

Arbetet går nu in i ett intensivare skede för de större företagen. Enligt vissa bedömningar inriktas omställningsarbetet i de större företagen allt mera på att se över reservrutiner och beredskapsplaner. Anledningen uppges vara osäkerheten om förhållanden i omvärlden, exempelvis leverantörers besked, samhällets infrastrukturer och även situationen i andra länder.

Information om 2000-arbetet

Företagen visar inte gärna utåt hur de ligger till i 2000-arbetet. Detta tycks vara fallet för företag i hela världen och är ett stort problem i sig. Motsvarigheten till Finansinspektionen i USA, Security and Exchange Commission, kräver att de bolag som är registrerade på USA:s börser öppet skall redovisa sina kostnader och planer inför anpassningen till år 2000. Detta gäller givetvis även de svenska företag som är noterade på amerikanska börser.

I Sverige har Industriförbundet i februari 1998 uppmanat sina medlemsföretag att öka informationsinsatserna i 2000-frågan, bl.a. genom att ange sin 2000-status i års- och delårsrapporter. I juni 1998 sände Stockholms Fondbörs ut en liknande skrivelse.

2000-delegationen har granskat hur de 98 börsföretagen på Stockholms Fondbörs A-lista informerar om sitt 2000-arbete i årsredovisningar, delårsrapporter och webbplatser på Internet. Undersökningen gav ett nedslående resultat. I drygt hälften av företagens årsredovisningar (avseende 1997 års verksamhet) påträffades uppgifter kring 2000-frågan. Endast tre av dessa företag lämnade informationen under en rubrik som särskilt kunde associeras till skiftet till år 2000.

För 86 av företagen påträffades webbplatser på Internet (mitten av augusti 1998), varav fem hade uppgifter kring företagets 2000-omställning. När det gäller delårsrapporterna var det 14 företag som informerade om sitt 2000-arbete. Endast tre företag lämnade information om 2000-frågan i såväl årsredovisning, delårsrapport som på webbplats. Endast en handfull av företagen har lämnat information om 2000-omställningen som ger läsaren konkreta upplysningar som gör att man kan värdera arbetet.

Industriförbundets och Fondbörsens uppmaningar och de undersökningar som 2000-delegationen på olika sätt har förmedlat tycks således ännu inte ha hörtsammats.

Olika undersökningar pekar på att de små och medelstora företagen inte har tagit 2000-problemet på allvar. Små företag svarar för en stor del av sysselsättningen och är viktiga länkar i produktionskedjor. (I Sverige har också vissa storföretag satt hårt tryck på underleverantörerna att se över sina verksamheter.)

En enkätundersökning som 2000-delegationen har låtit utföra bland 400 företag med 5–100 anställda (totalt finns, enligt Statistiska centralbyrån, 108 000 företag med 5–100 anställda) indikerar att småföretagen i Sverige inte har uppmärksammat 2000-problematiken på ett tillfredsställande sätt. En stor andel uppger att de inte tänker se över viktiga system i sin verksamhet. Undersökningen visar att 38 procent av dem som vet att de har inbyggda system inte tänker göra något för att 2000-säkra dessa.

Så gott som samtliga företag berörs av 2000-frågan och behöver därför säkerställa verksamheten. Det kommer framöver att bli allt viktigare för de mindre företagen att visa att man har gjort allt som har stått i deras makt för att kontrollera verksamheten.

Finansiärerna, i första hand bankerna, börjar visa ett ökande intresse för kundernas status i 2000-frågan. Bankerna måste bedöma risken för sina krediter och väger då in arbetet med 2000-omställningen.

Branschorganisationer har flera viktiga roller i 2000-frågan gentemot sina medlemmar, särskilt när det gäller de små företagen med små resurser. De kan dels fungera som väckarklocka och informationsförmedlare, dels ge mer eller mindre aktiv hjälp och vägledning. De kan dessutom samordna branschspecifika aktiviteter.

I oktober 1998 genomförde 2000-delegationen en undersökning bland 226 branschorganisationer som visar att 66 procent av de tillfrågade ansåg att det var av stor eller yttersta vikt för medlemmarna med information i 2000-frågan. Trots detta har endast 37 procent (72 stycken) själva satt in åtgärder för att informera och hjälpa sina medlemmar.

Av de 121 respondenterna som i dagsläget inte har satt in åtgärder för att informera sina medlemmar om 2000-problematiken anger 37 procent att de inte heller i framtiden avser att göra något.

Resultatet visar att många uppfattar att det är angeläget att medlemmarna får information, vilket måste tolkas som att många har uppfattat 2000-frågan som en fråga att ta på allvar. Ändå tycks uppfattningen vara att "någon annan" skall se till att medlemmarna blir informerade.

7 Det internationella läget

I Sveriges kontakter med andra länder är det av största vikt att klarlägga statusen inom gränsöverskridande infrastrukturer och system.

Den ökande teknikutvecklingen i kombination med internationaliseringen innebär att Sverige är starkt beroende av att våra närmaste grannländer samt våra viktiga import- och exportländer säkrar sina system. Framför allt gäller detta elförsörjning och telekommunikationer, men även

störningar hos andra länders småföretag, inte minst diverse komponentindustrier, kan bidra till att svenska företag får svårt att arbeta som vanligt. En annan källa till oro är tredje världen, där 2000-frågan ofta får stå tillbaka för mer vardagliga och akuta problem. Under hösten 1998 har ett antal initiativ tagits för att bl.a. öka informationsutbytet i 2000-frågan mellan världens länder. Ett av huvudsyftena är att försöka få en uppfattning om hur arbetet fortskrider internationellt.

En OECD-rapport från oktober 1998 (*The Year 2000 Problem: Impacts and Action*) visar bl.a. att medvetenheten om 2000-problemet ökar i medlemsländerna men att det fortfarande återstår mycket arbete innan systemen är säkrade. 2000-frågan är fortfarande underskattad. I många länder har omställningsarbetet just kommit i gång. Situationen är särskilt oroande inom hälso- och sjukvårdsområdet, hos små och medelstora företag och inom vissa delar av den offentliga sektorn. OECD anser också att det finns risk för negativa återverkningar på samhällsekonomin och menar att bedömningar är vanskliga eftersom det råder stor osäkerhet om hur stora störningar det kan bli. Man ser också ett behov av ett ökat internationellt samarbete och särskilt när det gäller de gränsöverskridande aktiviteterna inom framför allt områdena energi, telekommunikation, transporter och finansiella transaktioner.

Europeiska kommissionen bedriver ett samarbetsprojekt om 2000-omställningen under Generaldirektorat III. Sammanfattande slutsatser från den rapportering som har begärts in från medlemsländerna är att mycket har gjorts under år 1998. Anledning till oro finns dock för vissa områden, t.ex. när det gäller den offentliga sektorns förberedelser. Vidare konstateras att det saknas information om läget i de lokala och regionala delarna av de offentliga verksamheterna (kommuner och motsvarande).

Det finns inga rapporter om att gränsöverskridande aktiviteter pågår i transportsektorn (järnväg, sjöfart, väg). Energisektorn är det område som inger mest oro.

Få insatser har gjorts mot allmänheten för att informera i 2000-frågan och få länder överväger att införa särskilda lagstiftningsåtgärder.

Europeiska kommissionen (Generaldirektorat XXIV) har i en arbetsgrupp, the Consumer Committee, tagit upp konsumentaspekten. Diskussionerna och förslagen rör allmänhetens behov av konsumentinformation.

Vid en konferens i London i oktober 1998, The Global Year 2000 Summit, med OECD och en rad andra stora organisationer som arrangörer, konstaterades att omfattningen av 2000-problemet är stor och svår och att det fortfarande återstår mycket arbete, från företagsnivå till nationsnivå. Vid konferensen diskuterades bl.a. behovet av global samverkan på en rad områden eftersom 2000-frågan rymmer ett flertal gemensamma beröringspunkter mellan världens länder. En annan fråga var bristen på kunskap för att kunna göra bedömningar av läget. Inom företagssektorn t.ex. är det problematiskt att informera om sin status eftersom det kan påverka börskursen. U-ländernas behov av hjälp för att komma i gång med anpassningsarbetet var ytterligare en fråga som togs upp. Världsbanken har ett omfattande program för att hjälpa dessa länder.

Vid konferensen lyftes Sverige fram som ett av de bättre förberedda länderna, tillsammans med Nederländerna, Belgien och Storbritannien.

Resultatet av OECD:s enkät till medlemsländernas regeringar visar att det finns en medvetenhet om problemet och att många länder har omfattande program för att lösa det. Det finns emellertid också exempel på länder som inte har påbörjat omställningsprojekt i någon större omfattning.

De flesta av länderna är eniga om att regeringens roll är att skapa allmän medvetenhet om problemet och peka på behovet av att sätta in åtgärder. Många har inrättat särskilda insatsgrupper för att arbeta med frågan. De flesta nationer är ense om att det privata näringslivet måste ta ansvar för att åtgärda sina egna problem. Några har från statligt håll bl.a. anslagit medel för att hjälpa den privata sektorns aktörer och särskilt de små och medelstora företagen.

Det finns också exempel på länder som anser att staten har ett mycket litet inflytande över den privata sektorn och därför har små eller inga insatser riktade till industrin. Till dessa hör bl.a. Frankrike, Tyskland och Nya Zeeland.

Danmark arbetar aktivt både mot näringslivet och på den statliga sidan. År 2000-sekretariatet, med medel från forskningsministeriet, genomför informationsaktiviteter, belyser olika problemställningar och följer upp aktörerna. I Norge tillsattes i juni i år Aksjon 2000 för att göra särskilda insatser riktade mot små och medelstora företag samt mot kommunerna.

Storbritannien är mycket offensivt när det gäller 2000-frågan. Action 2000 (Storbritanniens insatsgrupp) har en budget på 16 miljoner pund för att se till att landets små och medelstora företag tar problemet på allvar. Storbritannien är också mycket aktivt för att skapa medvetenhet på det internationella planet, bl.a. genom att fondera ca 10 miljoner pund för ändamålet till Världsbanken.

Kostnader

Ett flertal studier visar att de ekonomiska återverkningarna till följd av 2000-problemet riskerar att bli betydande. Exempelvis anser Gartner Group, ett analytikerföretag som ofta citeras i 2000-frågan, att världens IT-kostnader kommer att uppgå till mellan 300 och 600 miljarder US-dollar. Dessa bedömningar bör dock tolkas med viss försiktighet, anser OECD. Analytikerna i Gartner Group utgår ifrån att anpassningsarbetet inte hinns med och att arbetet görs dåligt. Emellertid konstaterar OECD att även om det skulle bli negativa effekter är det troligt att det på längre sikt kan få vissa positiva följder. Detta beroende på att en genomgång av IT-systemen ger en bättre överblick av systemen, att företagen får möjlighet att byta ut uttjänta system och att det därmed finns goda möjligheter att i framtiden öka produktiviteten och skära ned underhållskostnader.

Hur ser det ut i de viktigaste sektorerna?

I OECD:s rapport *The Year 2000 Problem: Impacts and Actions* görs en uppskattning av anpassningsarbetet samt risknivån i olika sektorer. Uppskattningen bygger på olika statusrapporter från offentliga och privata

källor och omfattar ett antal länder. Tabellen ger en fingervisning om att Skr. 1998/99:40
 arbete återstår att göra i vissa nyckelsektorer.

Risk och anpassning i 2000-arbetet för olika sektorer				
Grad av anpassning till år 2000				
Risk		Hög	Medel	Medel-låg
	Hög	Finans Bank Försäkring Flyg	Telekommunikation Tillverkningsindustri De flesta offentliga verksamheterna Energi	Övrig offentlig verksamhet Hälso- och sjukvård Detaljhandel
	Medel		Sjöfart	Små och medelstora före- tag
	Låg			Jordbruk Byggindustri

Källa: OECD *The Year 2000 Problem: Impacts and Actions*, s. 22.

Energi

OECD skriver i sin rapport att de områden som kräver störst vaksamhet är energi och vattenförsörjning.

Kärnkraftverk har av olika aktörer pekats ut som särskilt viktiga att granska, liksom distributionsnät av olika energislag (el, gas och olja). Inom kärnkraftområdet finns en rad organisationer som samarbetar internationellt. För att säkerställa att arbete pågår i kärnkraftverken i de östra grannländerna överväger EU att bjuda in företrädare för de östeuropeiska kärnkraftsorganisationerna till diskussioner.

I EU:s medlemsländer pågår arbete för att 2000-säkra kärnkraftverken. På andra områden inom energisektorn är läget svårbedömt eftersom det inte finns information tillgänglig. Det är, enligt Europeiska kommissionens arbetsgrupp för 2000-frågan, inte känt om det pågår samarbete mellan länderna för att säkerställa gränsöverskridande aktiviteter på området.

Telekommunikationer

Telekommunikationssektorn anses som mycket sårbar i 2000-sammanhang. Särskilt infrastrukturen är i riskzonen, skriver OECD i sin rapport. Det är svårt att se om det sker framsteg på området, vilket framkom vid ett möte anordnat av EU-kommissionen hösten 1998 (Third Workshop on Year 2000 National and Sectoral Actions, 22–23 september 1998). Det konstaterades att öppenheten från sektorn borde kunna förbättras, särskilt när det gäller arbetet över nationsgränserna och mellan aktörerna.

I en studie från år 1997 av British Telecommunications (BT) varnades för att telekommunikationsföretag i regioner utanför USA låg långt efter i utvecklingen. Utredningen visade att i Afrika hade bara 11 procent av de kommersiella aktörerna initierat åtgärdsprogram, 23 procent i Asienregionen, 43 procent av operatörerna i Europa och 49 procent i Nord- och Sydamerika. En studie från mars 1998 som omfattar över 113 länder visar att mindre än hälften av operatörerna tror sig vara helt 2000-säkrade före december 1999. The International Telecommunications Union (ITU) är en

av organisationerna som koordinerar gränsöverskridande aktiviteter på teleområdet, bl.a. finns en grupp som arbetar med medvetandegörande aktiviteter och leverantörsfrågor. Skr. 1998/99:40

Finansiella marknaden

Anpassningsarbetet inom finanssektorn har av aktörerna prioriterats högt på grund av det stora beroendet av datumintensiv informationsteknik. Finanssektorn ligger väl till enligt de flesta bedömare samtidigt som det finns rapporter som visar att många finansiella institut världen över kan komma att få problem. Risken är särskilt stor bland de mindre företagen. Detta var också något som togs upp vid den tidigare nämnda OECD-konferensen som ägde rum i oktober.

Ett antal samarbetsprojekt pågår sedan länge på finansområdet för att driva på och följa upp omställningsarbetet.

Transportsektorn

Liksom finanssektorn är flyget det område som omges av rykten om låg beredskap. Även här drivs arbetet på av ett antal internationella organisationer. The International Air Transport Association (IATA) uppskattar att världens flygbolag lägger ned ca 1,6 miljarder US-dollar på att hantera 2000-problemet. IATA gör också egna insatser, som t.ex. att besöka flygplatser världen över för att se till att arbete pågår.

Inom sjöfarten uppskattar OECD att det är närmare 3 000 redare som berörs världen över. I farozonen är säkerhetskritiska system, t.ex. navigationssystem, kommunikationssystem, stabilisatorer, maskinövervaknings- och kontrollsystem och brandlarm.

Vid det tidigare refererade EU-sammanträdet sades att man inte har funnit några exempel på att gränsöverskridande 2000-arbete pågår inom områdena järnväg, sjöfart och väg.

8 Beredskap

Allmänt

Regeringen har i föregående avsnitt redovisat de olika åtgärder som med stor bredd vidtas för att begränsa risken för att störningar inträffar i viktiga samhällsfunktioner på grund av 2000-problemet.

Trots alla sådana förebyggande åtgärder kan man inte bortse från risken att vissa störningar likväl inträffar vid 2000-skiftet, bl.a. eftersom systemen i sin tur är beroende av andra funktioner, t.ex. el och telekommunikationer. Särskilda förberedelser kommer därför att vidtas för att konsekvenserna av eventuella störningar skall bli så små som möjligt. I detta syfte uppdrog regeringen den 25 juni 1998 åt myndigheter med tillsyns- eller sektoransvar för viktiga samhällsfunktioner att om risk föreligger för allvarliga störningar vidta förberedelser för att avhjälpa even-

tuella brister i ledningsorganisationen. Vidare uppdrogs åt länsstyrelserna att vidta erforderliga förberedelser i ledningsorganisationen och åt Överstyrelsen för civil beredskap att ge länsstyrelserna stöd i detta arbete.

Rapporter har lämnats från myndigheterna i oktober 1998. Ytterligare rapporter skall lämnas den 1 mars 1999 och 1 oktober 1999.

Regeringen anser det angeläget att arbetet vid alla berörda myndigheter och organ successivt intensifieras. Bland annat bör övnings- och seminarieverksamhet om 2000-problemet genomföras.

Regeringen kommer att noggrant följa arbetet med att säkerställa att ledningsorganisationen hos myndigheterna har en förmåga som i olika avseenden motsvarar de krav som kan komma att ställas på den vid 2000-skiftet. Vid behov kommer regeringen att besluta om särskilda åtgärder. Regeringen avser återkomma med information till riksdagen i denna fråga.

Informationsberedskap

Det finns också anledning att förmoda att det, oavsett det faktiska läget, kommer att spridas en viss oro inte minst bland allmänheten ju närmare årsskiftet 2000 vi kommer. Det måste därför finnas en generell beredskap, inte minst hos myndigheterna och inom regeringen, att ge korrekt och väl avvägd information. Den ordinarie informationsfunktionen bör ses över och eventuellt förstärkas. Inte minst bör de som svarar för informationen utbildas i frågan. Ryktesspridning kan komma att göra större skada än eventuella mindre eller tillfälliga störningar och måste så långt möjligt motverkas genom en väl fungerande information till alla berörda.

2000-delegationen har under 1998 samarbetat med yrkesföreningen för informatörer, Sveriges informationsförening. Ett seminarium har genomförts och ytterligare planeras. På övergripande nivå har ett samarbete inletts med informationscheferna på Landstingstingsförbundet, Kommunförbundet, Statskontoret, Överstyrelsen för civil beredskap, Styrelsen för psykologiskt försvar, Industriförbundet och Företagarnas riksorganisation. 2000-delegationen avser att fördjupa samverkan med olika aktörer. Delegationen arrangerar också olika aktiviteter gentemot massmedierna, t.ex. presseminarier.

Regeringen avser under 1999 att följa hur arbetet med informationsförberedelserna fortgår på myndigheterna. En hög beredskap bör givetvis också byggas upp hos kommuner, landsting, länsstyrelser och större företag.

8.1 Länsstyrelserna

Regeringens bedömning: Av redovisningarna framgår sammantaget att aktiviteten har ökat vid länsstyrelserna vad gäller 2000-problemet men att ambitionsnivån varierar mellan olika länsstyrelser. Regeringen avser därför att förtydliga de uppdrag som givits till länsstyrelserna angående förberedelserna inför år 2000.

Regeringen vill framhålla vikten av Överstyrelsens för civil beredskap uppdrag att stödja länsstyrelserna i deras förberedelsearbete. En central del i detta stöd är att förmedla de övriga sektormyndigheternas rapporter och risk- och konsekvensanalyser.

Den av regeringen tillsatta arbetsgruppen, AG Ledningskedjan, har föreslagit bl.a. en översyn av länsstyrelsernas instruktion med ett förtydligande av ansvar och befogenheter.

Skälen för regeringens bedömning

Allmänt

Regeringen uppdrog den 25 juni 1998 till länsstyrelserna att vidta erforderliga förberedelser i ledningsorganisationen inför de eventuella störningar som kan uppstå vid skiftet till år 2000, med en första redovisning till regeringen den 1 oktober 1998. Regeringen uppdrog vidare till Överstyrelsen för civil beredskap att lämna stöd till länsstyrelserna i arbetet samt att till regeringen redovisa sina erfarenheter av stödverksamheten och sina bedömningar av länsstyrelsernas ledningsförberedelser.

Regeringen avser att överväga ändring i länsstyrelseinstruktionen när det gäller länsstyrelsens ansvar att planera för svåra fredstida påfrestningar.

Sammanfattning av länsstyrelsernas rapporter

När det gäller den interna IT-säkerheten och kontrollen av övrig teknisk utrustning är den allmänna bedömningen att läget är eller kommer att vara under kontroll. Detta gäller även länsstyrelsernas ledningscentraler. Arbetet har kommit igång i tillräckligt god tid för att man ska hinna vidta erforderliga åtgärder.

Ledningsorganisationen vid länsstyrelsen bedöms ha kompetensen för att hantera en svår påfrestning i fred. Dock framhåller flera länsstyrelser vikten av att genomföra övningar med ett särskilt 2000-scenari, internt eller med andra berörda myndigheter.

Flera länsstyrelser påpekar också att länsstyrelsernas och kommunernas ansvar och befogenheter vid svåra påfrestningar på samhället i fred inte är reglerat. I tider av resursknapphet är det då inte självklart att ta ett mer samlat ansvar för samhällets beredskap inför påfrestningar som kan komma att inträffa som följd av IT-omställningen till år 2000. Det finns därmed risk för stora skillnader när det gäller hur aktivt länsstyrelserna arbetar t.ex. gentemot kommunerna.

I några länsstyrelser genomförs ett relativt omfattande arbete med regionala risk- och konsekvensanalyser, oftast i samråd med områdes- och funktionsansvariga myndigheter och organisationer.

Det förekommer också att länsstyrelser anordnar utbildning för kommunalråd och informationsansvariga i informationshantering vid olika typer av påfrestningar.

Erfarenheter från olika övningar visar att informationsberedskapen är ett problemområde.

Den av regeringen tillsatta arbetsgruppen, AG Ledningskedjan, har i rapporten Skyldigheter och befogenheter vid svåra påfrestningar på samhället i fred (Ds 1998:32) bl.a. behandlat denna fråga. Regeringen avser överväga ändring av länsstyrelsernas instruktion. Skr. 1998/99:40

Överstyrelsens för civil beredskap erfarenheter och bedömningar av stödarbetet

Överstyrelsen för civil beredskap redovisade den 1 oktober 1998 erfarenheterna av stödverksamhet till och bedömningar av ledningsförberedelserna vid länsstyrelserna.

ÖCB framhåller att länsvisa genomgångar görs av föreskrifterna om grundläggande säkerhetsnivå i samhällsviktiga datasystem. Vidare ger styrelsen ut föreskrifter och allmänna råd samt genomför konferenser riktade till länsstyrelser och kommuner.

Genom samarbete med Svenska kommunförbundet och 2000-delegationen planerar ÖCB att inrätta en informationstjänst. ÖCB avser även att inrätta en expertpanel som extra resurs vid bedömningar och avvägningar av övergripande frågor i samband med stödarbetet.

Det är enligt ÖCB en viktig att samordna insatser och erfarenhetsutbyte. ÖCB samarbetar därför med bl.a. Kommunförbundet, 2000-delegationen, Rikspolisstyrelsen och Styrelsen för psykologiskt försvar för att nå framgång i förberedelsearbetet.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 november 1998

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Freivalds, Åsbrink, Schori, Winberg, Ulvskog, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén

Föredragande: statsrådet Björn Rosengren

Regeringen beslutar skrivelsen 1998/99:40 Lägesrapport om IT-omställningen i samhället inför år 2000.